

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Bötning

En tidningsanka eller ett allvarligt problem?

Olika professionella i Göteborg ger sin bild av fenomenet.

Socionomprogrammet

C-uppsats

Vårterminen 2007

Författare:

Jennie Persson

Susanne Sandström

Handledare:

Karin Ahlberg

Abstract

Titel: Bötning – En tidningsanka eller ett allvarligt problem?

Författare: Jennie Persson och Susanne Sandström

Nyckelord: ungdom, makt, skola, media, samhälle.

Upptakten till vår studie var den artikelserie i Göteborgsposten 2005/2006 som trumpetade ut rubriker om det nya fenomenet bötning. Detta sades främst vara ett Göteborgsfenomen där ungdomar sysslade med utpressning, hot om våld etc. men bötning beskrevs samtidigt som ett utbredd problem bland ungdomar i hela landet och man menade i artiklarna vi granskat att nästan varannan ungdom kommit i kontakt med bötning. Resultatet var baserat på en studie från juridiska institutionen/Handels, Göteborg där två studenter genomfört en enkät på Lunarstorm där de fick runt 80 000 svar. Detta kändes inte rimligt tyckte vi utan bestämde oss för att studera om medias rapportering stämde överens med bilden som de som arbetar professionellt med barn och ungdomar i Göteborg har. Vårt mål var att ta reda på vad bötning var för något, är detta verkligen ett nytt fenomen som media beskriver eller är det något som blivit uppförstorat? Vad symboliserar bötning och hur kan man arbeta förebyggande mot ungdomskriminalitet?

Vi valde att använda oss av kvalitativ metod med 8 st intervjuer som huvudsaklig datainsamlingskälla. Viktiga begrepp är makt och maktlöshet, skola och inläring samt mobbing, då vi dragit en parallell till begreppet mobbing som är snarlikt vad som sorteras in under begreppet bötning. Vi har granskat 18 st artiklar skrivna om bötning utifrån begreppet moralpanik där vi har valt att ha ett tvärvetenskapligt perspektiv där vi använder oss av teorier från olika vetenskapsfält, kriminologisk teori, maskulinitetsteori, samhällsteori, mobbing och media. Detta för att vi vill belysa bötning från olika perspektiv och även kunna växla mellan samhällsnivå, organisationsnivå och individnivå.

I resultat och analys har vi valt att genomgående använda oss av hermeneutisk metod där vi tolkar och söker förstå vårt empiriska material. Vi knyter an Bourdieus teori om hur klassamhället reproduceras och hur makt och maskulinitet är centrala begrepp när det gäller ungdomar i kriminalitet.

De professionellas bild av bötning har i vissa fall divergerat men de ger i stort sett samma bild av ungdomar och barn i utanförskap, som upplever maktlöshet och där kriminaliteten blir en alternativ karriärväg. Ungdomarna skapar sin egen subkultur där deras egna normer och värderingar blir viktigare än de av samhället satta. Makt inom den egna gruppen är viktig och man vill klättra i hierarkin. Genom att använda sig av våld och hot kan man snabbt skapa ett rykte om sig att vara farlig. Man uppnår status. Hur man skall kunna arbeta förebyggande har varit en av våra frågor och detta finns flera tänkbara sätt att angripa problemet enligt de professionella, ett sätt kan vara att stärka de utsatta grupperna, arbeta på en strukturell nivå, ett annat kan vara att gå in i den unges familj och arbeta på flera plan samtidigt, fritid, skola, hemma etc. Men skolan är också viktig och att resurser sätts in tidigt innan problemen blir för stora.

Bilden i media har varit både en tidningsanka och ett allvarligt problem då artiklarna i vissa fall varit baserade på samma händelser. Vad gäller enkätstudien har materialet tolkats på ett sätt som kan sägas vara tvivelaktigt. Dock är bötning ett allvarligt problem när det sker och de professionella är eniga med medias rapportering att det egentligen är allvarliga brott som utspelar sig mellan ungdomarna och borde benämnas som sådana.

Förord

Vi vill främst rikta ett stort tack till de informanter som delat med sig av sina tankar, idéer och sin tid.

Tack vare er har denna uppsats blivit möjlig att genomföra.

Dessutom vill vi tacka vår handledare Karin Ahlberg för värdefulla råd, givande diskussioner och för stöttning i vårt val av ämne.

Sist men inte minst ett stort tack till Inger Björneloo som bidragit med positivitet, goda råd och feedback.

Tack alla!

Göteborg 2007-05-07

Jennie Persson
&
Susanne Sandström

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
1.2 BEGREPP	5
2. METOD	7
2.1 VAL AV ANSATS- ETT ABDUKTIVT PERSPEKTIV	7
2.2 INTERVJUERNA	8
2.3 URVAL	8
2.4 INTERVJUERNA – FÖRBEREDELSE OCH GENOMFÖRANDE	9
2.5 MEDIEGRANSKNING	10
2.6 SÖKNING AV TIDIGARE LITTERATUR OCH FORSKNING	11
2.7 TOLKNING OCH ANALYSFÖRFARANDE	11
2.8 ETISKA ASPEKTER	13
2.9 RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET	13
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	15
3.1 SAMHÄLLSTEORI	15
3.2 TEORIER OM UNGDOMSKRIMINALITET	17
3.3 INTERAKTIONISTISK TEORI – THORNBERRY	18
3.4 TEORI OM MASKULINITET - CONNELL	19
4. TIDIGARE FORSKNING	21
4.1 UNGDOMSBROTTLIGHET	21
4.2 MOBBNING	21
4.3 ENKÄTSTUDIE PÅ LUNARSTORM	23
5. GRANSKNING OCH ANALYS AV TIDNINGSARTIKLAR	24
5.1 SAMHÄLLET HAR GETT UPP	24
5.2 UNGDOMARNAS PERSPEKTIV I ARTIKLARNA	25
5.3 TEORETISK ANALYS - MORALPANIK	26
6. RESULTAT OCH ANALYS AV INTERVJUERNA	28
6.1 BILDEN AV BÖTNING	28
6.2 MAKT OCH MANLIG HEGEMONI	30
6.3 PREVENTION	31
6.4 "DE PROFESSIONELLAS" BILD AV MEDIAS RAPPORTERING OM BÖTNING	33
7. SLUTDISKUSSION	35
7.1 SLUTSATSER	35
8. REFERENSER	37
8.1 BIBLIOGRAFI	37
8.2 ARTIKLAR OCH LEDARE	38
BILAGA 1	40
INFORMATIONSBLAG C-UPPSATS	40
BILAGA 2	42
INTERVJUGUIDE:	42

1. Inledning

Flera gånger under hösten 2006 slogs vi vid frukostbordet av stora, allvarliga artiklar om maffiametoder som sprider skräck i skolor. Det var maffiametoder som Göteborgs-Posten skrev blivit vanliga på högstadieskolor runt om i Göteborg. Fenomenet kallades bötning och beskrevs som barn som tar efter de kriminella gängen. De tvingar jämn-åriga att böta tusentals kronor för påhittade skulder. Man kunde läsa att hot, våld och i värsta fall döden väntade de som vägrade betala. Det var inte konstigt om man satte morgonkaffet i halsen av dessa hemska nyheter.

När vi satt och diskuterade vad vi skulle skriva vår uppsats om enades vi ganska snabbt om att vi ville titta närmare på detta nya ”fenomen”. Vi pratade med människor i vår omgivning och fann att de av våra vänner som inte hade Göteborgs-Posten aldrig hört talas om bötning medan de som hade Göteborgs-Posten uttryckte stor fasa och obehag inför ämnet. När vi sökte på bötning för att titta närmare på artiklar skrivna i Sverige om bötning fann vi även där att problemet inte uppmärksammats någon annanstans än i Göteborg. Vi hittade två artiklar, en skriven i Dagens Nyheter och en skriven i Sydsvenska Dagbladet och båda var refererade från Göteborgs-Posten. Frågan som väcktes var i fall det var en tidningsanka eller ett allvarligt problem. Varför var det så här? Varför finns bötning? Och nog så viktigt; hur arbetar man professionellt för att motverka att det överhuvudtaget uppstår?

Vi valde att lägga upp uppsatsen i två delstudier där vi i första delen gör en granskning och analys av tidningsartiklar om bötning och i den andra delen fokuserar på resultat och analys av intervjuerna. För att kunna belysa fenomenet bötning ifrån olika håll har vi valt att ha ett tvärvetenskapligt teoretiskt synsätt där vi använt oss av både mikro- och makro perspektiv.

Vår egen förförståelse inför bötning var att vi hört talas om det när vi gjorde vår praktik. Vi fick veta att det var något som ungdomar gjorde mot varandra och att det hade skett på bland annat Karl Johansskolan som ligger i den stadsdel där praktikplatsen var. I övrigt var vi som de flesta andra förvisade till vad vi läst i Göteborgs-Posten.

Den uppsatsen som du nu håller i din hand är en kvalitativ intervjustudie om professionellas erfarenheter och tankar kring om det så kallade ”Göteborgs-fenomenet” bötning. Håll till godo!

1.1 Syfte och frågeställningar

Huvudsyftet med studien är att öka kunskapen runt fenomenet ”bötning”. Detta gör vi dels genom granskning av tidningsartiklar skrivna om bötning, dels genom intervjuer med personer som arbetar professionellt med ungdomar i Göteborg samt undersöka om dessa personers bild stämmer överens med bilden av bötning som rapporterats i media.

1. Hur ser de professionellas bild av bötning ut?
2. Hur ser medias rapportering av fenomenet bötning ut?
3. Vad symboliserar bötning?
4. Vad finns det för möjliga orsaker till att man bötar?
5. Hur kan man som professionell arbeta preventivt mot bötning?
6. Stämmer de professionellas bild av bötning överens med medias rapportering?

1.2 Begrepp

Vad är bötning?

Bötning är inte ett brott per definition och ordet saknar motsvarighet i lagen. Det är en benämning på ett beteende som kan innefatta en mängd olika brottsliga gärningar. Bötning kan innefatta rån, hot, misshandel, sexuellt tvång, olaga hot, trakasserier, utpressning, verbala hot, sexuella övergrepp eller misshandel. Det vanligaste är att bötning lagförs som utpressning eller försök till utpressning (Eliasson&Hällqvist 2006). På wikipedia.se kan man läsa att bötning är en relativt ny form av utpressning som främst förekommer bland ungdomar och på skolor i Göteborgsområdet.

Tillvägagångssättet är oftast att någon eller några konfronterar en person med någonting som dem påstås ha gjort, mot dem eller mot andra, och tvingar denne person att böta med pengar eller andra saker såsom mobiltelefoner mot att slippa bli utsatt för våld. Det kan också innebära att man tvingas att utföra andra typer av tjänster. Termen bötning är ungdomarnas egen (Eliasson&Hällqvist 2006). Vår tanke kring begreppet bötning är att det är svårt att definiera vad som ingår i begreppet och vi anser att det är att mildra betydelsen av de brott som ungdomarna begår. Vi kommer dock i studien att använda oss av begreppet bötning enligt definitionen ovan.

Vad är en ungdom?

Studie bygger på intervjuer med personer som arbetar professionellt med eller kommer i kontakt med ungdomar som blivit utsatta för brott eller själva är kriminella. I kombination med att bötning enligt vår erfarenhet är vanligast bland just ungdomar och att vi gjort intervjuerna med ovan nämnda professionella känns det relevant att diskutera begreppet *ungdom*.

De flesta som forskar om ungdomar menar att begreppet ungdom är svårdefinierat eftersom dess innehåll inte är givet. Varje samhälle har någon form av uppdelning av befolkningen efter ålder. Denna uppdelning är nödvändig eftersom åldern är en mycket viktig faktor när det gäller individens fysiska och psykiska förmåga. När man delar in människor i olika

Åldersgrupper skapar man samtidigt regler för deras olika roller i samhället och förväntningar som ställs på dem från samhällets sida. En av de viktigaste skiljelinjerna är kanske just gränsen mellan barndom och vuxen ålder och samhällen har helt olika krav och förväntningar på barn och vuxna (Sarnecki 1981).

Ungdomsperioden är en fas i livet mellan barn och vuxen som inte låter sig avgränsas entydigt åldersmässigt. En avgränsning man främst tänker på är puberteten som i de nordiska länderna brukar inträffa vid 13-14 års ålder. En annan avgränsning gäller den känslomässiga utvecklingen. Under denna period utvecklar individen sin självbild och identitet. Man brukar också kalla denna tid för adolescensen, som påbörjas ungefär vid 11 års ålder och avslutas vid drygt 20 år. En tredje avgränsning kan göras utifrån sociala kriterier och ungdomstiden ses då som den period där den unge frigör sig från sin familj och växer in i en gemenskap med jämnåriga (Estrada 2001). För att vara en förberedelse till vuxenlivet och en frigörelseperiod är denna livsfas mer kulturellt betingad än någon annan. Samtidigt som föräldrarnas roll ändras under ungdomstiden, spelar de jämnåriga en mer viktig och central roll i frigörelseprocessen (Engelstad 2003).

Ibland ses kriteriet på en vuxen som en som har avslutat utbildningsfasen och etablerat sig på arbetsmarknaden, vilket ger personen möjlighet att försörja sig själv, skaffa eget boende m.m. Till följd av förlängd utbildningstid och högre arbetslöshet blir denna process allt senare i livet och många menar därför att ungdomsperioden har blivit allt längre (Sarnecki 1981).

Vad är moralpanik?

Ibland drabbas ett samhälle av katastrofer som snabbt blossar upp för att sen snabbt försvinna. På liknande sätt förklarar Cohen (i Pollack 2003) moralisk panik som är centrerat kring den unga generationen i tider av social förändring och där samhällets normer och värderingar inte är tydliga. Cohen beskriver utvecklingsförloppet när det gäller moralpanik och hur det ser ut i form av tre olika faser. I *inventeringsfasen* som bestäms av idéer om fenomenet där tidningarna bekräftar ett fenomen media själva hjälpt till att skapa. Förutsägelser bygger på överdrifter och påhittade nyheter som leder till att de som förutsätts skapa den moraliska paniken laddas med negativt laddade symbolvärden till exempel hur de klär sig, pratar och betar sig. Symboliseringen gör att läsarna eller allmänheten blir mer uppmärksamma på tecken som kan förknippas med det beskrivna fenomenet trots att de kanske innan de uppmärksammats ej hade kopplats till fenomenet. Det här gör att man får förväntningar om ytterligare problem och här kommer *eskaleringsfasen* in. Den beskriver hur ett fenomen som i vårt fall bötning får nationella proportioner trots att man i inledningsfasen hävdade att det var ett "Göteborgsfenomen". I denna fas är debatten i full gång, olika aktörer kräver åtgärder för att ta itu med problemet. Oftast är det de som är längst bort från den egentliga scenen som skriker högst. Det menar Cohen har att göra med att de har en större benägenhet att acceptera det media beskriver som sanning. I sista fasen, den så kallade *avmattningsfasen* utförs en rad åtgärder. De konkreta handlingar som de olika aktörerna utför får som funktion att släppa ut luften ur bubblan, kan ses som säkerhetsventiler. Något som också är kännetecknande för moralisk panik är att det finns ett tydligt definierat vi och dem. Där vi tydligt kan se vilka som är ansvariga för det upplevda hot som målas upp samt att de nyheter man förmedlar sprids och även kan uppfattas drabba många. Det finns en orimlig proportionalitet mellan de verkliga händelser man beskriver i media och oron för vad som händer och kommer att hända.

2. Metod

I detta avsnitt redogörs för det metodologiska tillvägagångssättet i studien. Först kommer en diskussion om hur metoden valts, hur vi förhåller oss till våra empiriska data, hur vår förförståelse är, samt de teorier som kommer att användas. Här redovisas hur vi gjort vårt urval och samlat in data samt även hur tolkning och analys är tänkt. Avslutande kapitel är de etiska aspekter som vägts in samt hur vi ser på studiens reliabilitet och validitet.

2.1 Val av ansats- ett abduktivt perspektiv

Till denna studie har valts en kvalitativ ansats med utgångspunkt från vårt huvudsakliga syfte och frågeställningar. Vad är det vi vill undersöka? Kvalitativ forskning ger data om individens eller aktörens sagda ord eller skrivna text samt direkta observationer där individens eller aktörens handlingar registreras. Det finns tre huvudmetoder att samla in data med. Genom öppna intervjuer där intervjupersonerna beskriver hur de tänker, känner, handlar och vilken kunskap de besitter. Genom observationer där man som forskare iakttar och noggrant antecknar de observationer man gör samt dokumentanalys där t.ex. behandlingsdokument, och slutligen officiella rapporter av olika slag, t.ex. skrifter, citat eller biografiskt material som analyseras och tolkas (Larsson m.fl 2005). I vårt fall har vi använt oss av intervjuer samt till viss del av analys och granskning av bl.a. artiklar i pressen samt två olika rapporter om bötning. Larsson beskriver hur syftet oftast handlar om att söka förstå hur andra personer uppfattar det som avses studeras. Här kan man dock inte se den intervjuade som en separat variabel utan man måste som forskare sätta in utsagan i dess naturliga kontext. Vi kan naturligtvis inte göra anspråk på att kunna beskriva vårt problem ur alla aspekter utan måste avgränsa vårt ämne och vad vi fokuserar på. Vår studie sätts in i en samhällelig kontext för att på så sätt ge en ram åt det fenomen vi studerar (Larsson m.fl 2005).

Vi har valt att använda oss av ett hermeneutiskt synsätt som syftar till att tolka och förstå vad en text har för inneboende mening, och där våra intervjuer kan ses som kunskapssökande samtal. Den hermeneutiska cirkeln kan beskrivas som att man växlar mellan delarnas inneboende mening exempelvis efter de teman vi kategoriserat i intervjuerna, till hela meningen som framträder i intervjuerna. Tanken är att varje deltolkning påverkar helhetstolkningen och helhetstolkningen påverkar deltolkningarna (Larsson m.fl. 2005). Vi analyserar och tolkar vad som händer när berättelserna växer fram under intervjuerna.

Vi valde att använda oss av en abduktiv strategi som kan beskrivas som en kombination av induktiv forskning. Man utgår förbehållslöst från ett problemområde utan på förhand bestämda hypoteser och teorier till deduktiva metoder där man på förhand bestämmer vilken teori man vill använda för att förklara ett problem. Där styr teorin vad som är relevant att söka efter. Som Larsson (2005) beskriver lät vi vår studie styras av våra teman och frågeställningar som vi utformat med tidigare studier och vår förförståelse.

2.2 Intervjuerna

Intervjuer är den huvudsakliga källan till datainsamlingen eftersom syftet var att få en subjektiv bild av fenomenet som ”de professionella” på olika nivåer och institutioner kan ge. Vi har valt att använda oss av en tematiserad intervjuguide med öppna frågor som ram för våra intervjuer (Kvale 1997). Detta sätt att göra intervjuer kallas halvstrukturerad intervju där man utifrån sina övergripande teman ställt frågor till sina respondenter. Teman till intervjuguiden valdes utifrån vårt syfte och frågeställningar. Frågorna var viktiga för att fånga de professionellas bild av bötning, för att sedan kunna göra en jämförelse med medias rapportering men också för att kunna sätta in bötning i ett helhetsperspektiv.

Våra teman var:

Bötning - Vad är din bild av detta som professionell?

Vad symboliserar bötning?

Prevention

Frågeguiden har följts noga men i vissa av intervjuerna utvecklades samtalet på ett djupare plan och vi kunde då få även andra tankar kring samhället, skolan och individen kopplat till begreppet bötning. När det känts som om det varit på sin plats har vi låtit samtalet flyta fritt. Vår första intervju handlade om informationssökning kring fenomenet och där fick vi ytterligare tips på olika människor att intervju. Vid två av intervjuerna har det varit mer än en person som deltagit i intervjun. På Ung och Trygg i Göteborg medverkade tre stycken av personalen, och på Stödcenter för Unga Brottsoffer medverkade två. Vi valde detta tillvägagångssätt för att de själva ansåg att de olika personerna bidrog med kompletterande kunskap kring fenomenet, och vi såg inget hinder för denna konstellation.

2.3 Urval

Informanterna i vår studie har valts ut genom selektivt urval genom att vi utgått från de artiklar vi granskat. Totalt gjordes åtta intervjuer med elva informanter. Eftersom bötning fenomenet mest beskrivits i Göteborgsområdet fann vi det intressant att utgå härifrån och eftersom vi strävade efter att få en spridning gjorde vi vårt urval av informanter i olika stadsdelar i Göteborg. I artiklarna (se artiklar och ledare) nämns olika personer på olika nivåer i samhället såsom polis, rättsväsende, socialtjänst och skola som var väl insatta i begreppet bötning och som kommit i kontakt med fenomenet. Vi tog kontakt per telefon med Ung & Trygg i Göteborg för att utröna om intresse fanns för att medverka i studien och fick positiv respons på vår förfrågan, de ville gärna medverka. Utifrån vår första informationsinsamlade intervju på Ung och Trygg fick vi namn på ytterligare personer att ta kontakt med, bl.a. Per-Erik Rinsell som är åklagare. Våra kriterier var att de personer vi intervjuade skulle arbeta professionellt med ungdomar men också ha kommit i kontakt med bötning via sitt arbete. Vi ansåg det också viktigt att de representerade olika nivåer i samhället såsom rättsväsende, polis, socialtjänst och skola. Alla medverkande har gett sitt tillstånd att medverka i denna studie under sina rätta namn och står till förfogande inför eventuella frågor när det gäller detta allvarliga ämne.

De professionella

Gemensamt för våra informanter är att de arbetar professionellt med ungdomar i Göteborg. För att presentationen skall vara professionell och inte personlig är den begränsad till namn, titel och arbetsplats. Fortsättningsvis kallar vi dessa personer för ”de professionella”.

Lotta Bernler, Skolkurator på Högsbo skolan
Helén Broo, Stödcentrum för Unga Brottsoffer
Mattias Borg, Ungdomsbehandlare på Familjemottagningen i Majorna
Håkan Ekelund, Polis i Angered
Åsa Ekman, Socialsekreterare på polisen på Hisingen
Tony Lundén Gallipoli, tidigare Pedagog/Ungdomscoach på Karl Johan skolan i Majorna
Maria Lundgren Dellgran, Förändringsledare på Ung & Trygg i Göteborg
Even Magnusson, Polis i Göteborg
Per-Erik Rinsell, Ungdomsåklagare i Göteborg
Leif Tjernström, Förändringsledare på Ung & Trygg i Göteborg
Kia Wikenfors, Stödcentrum För Unga Brottsoffer

2.4 Intervjuerna – förberedelse och genomförande

Som förberedelse inför intervjuerna hade vi en ganska klar bild av hur tidigare forskning såg på problemet med ungdomskriminalitet. Vi ansåg att det var viktigt att ha viss förkunskap om ungdomar, samhälle och kriminalitet samt kring hur media fram-ställer ungdomsbrottslighet för att på bästa sätt kunna tematisera en intervjuguide och ställa de relevanta frågorna. Denna hållning vad gäller tidigare forskning och teoretiska perspektiv underlättar för oss i intervjusituationen genom att tydliggöra hur vi tänkt kring problemet och genom att det blir lättare för intervjupersonerna om vi som intervjuar är väl pålästa (Larsson m.fl. 2005). Det stämmer också överens med hur man enligt hermeneutisk tolkning bör kunna redovisa sin förförståelse kring de ämnen man tar upp, detta för att kunna följa upp de nyanser som framkommer i intervjuerna av fenomen som man diskuterar och i det som sägs och i de olika kontexter (Kvale 1997).

Intervjuerna spelades in på band och transkriberades efter varje intervjutillfälle. Vi förde noggranna anteckningar och vid två av intervjutillfällena användes enbart dessa då tekniken fallerade. Intervjupersonerna informerades skriftligt och muntligt om vad som skulle undersökas, vilka vi var, vad vi hade för syfte med undersökningen och hur vi skulle använda oss av deras uppgifter. De fick veta att de skulle komma att avidentifieras om så önskades och att de även skulle få möjlighet att läsa och kommentera i de fall vi använde oss av direkta citat. Naturligtvis fick de även veta att deltagandet var frivilligt och att de när de helst kunde välja att vi inte skulle få använda oss av de svar vi fått in. Vad gäller konfidentialitet informerade vi att det bara är vi som intervjuar som vet vem som sagt vad under intervjuerna (Svenning 2003).

Genomförande av intervjuerna skedde under en treveckorsperiod med minst en dag emellan. Detta för att vi skulle hinna transkribera intervjuerna och även tänka igenom vad som sagts för att kunna plocka upp intressanta ämnen och uppslag vid nästa intervju. Intervjuerna var ca 1 timma långa förutom vid de intervjuer där det var fler än en person som var fallet vid två till fallen, på Ung & Trygg samt på Stödcenter för Unga Brottsoffer. Dessa var 1,5 timma långa. Intervjuerna spelades in på band samt transkriberades i sin

helhet. Dock har vi vid två tillfällen enbart förlitat oss på anteckningar. Vi är medvetna om problemet med att enbart använda sig av anteckningar då man inte hinner skriva i samma takt som någon talar, man minns heller inte på exakt samma sätt som det ursprungligen sades utan tolkas om av intervjuaren vid sammanfattning. Dock noterar man det mest centrala som framkommer under intervjun. Dessa togs ändå med då vi tyckte att de hade intressanta synpunkter som bidrog till att ge en vidgad bild av fenomenet bötning. Det har också vid dessa tillfällen funnits möjlighet att kunna komma tillbaka till våra informanter för kompletterande frågor och för att säkerställa att vi uppfattat det de sagt på ett korrekt sätt. Vi har valt att redovisa våra intervjuer i sammanfattad form med egna kommentarer och tolkning i direkt samband med redovisningen av intervjun. Vi anser att detta gör texten mer levande och underlättar för förståelsen av ämnet.

Faror när det gäller kvalitativa intervjuer kan vara att vi som intervjuar påverkar våra informanter genom att informanterna svarar såsom de tror att vi vill att de ska svara. I vårt fall vad gäller fenomenet bötning kan det också vara så att deras förförståelse av problemet kommer att påverka vad de svarar, något vi får ta med i beräkningen i analysen av materialet. Informanterna representerar olika nivåer i samhället och arbetar för olika institutioner, detta kan också påverka hur de ser på fenomenet samt om de läst vad som rapporterats i media och hur de tagit till sig detta (Kvale 1997). Våra informanter har också i viss mån kommit i kontakt med varandra genom arbete och samverkansprojekt och detta kan också göra att man får en samsyn på det aktuella problemet

2.5 Mediegranskning

I avsnittet om Media har vi granskat 18 artiklar från Göteborgs-Posten och Aftonbladet, dessa har valts ut genom sökning i respektive mediearkiv på Internet. Urvalet av dessa har varit selektivt men har följt frågeställningarna i studien. Metoden fick växa fram enligt det som enligt Kvale (1997) beskriver som ad hoc d.v.s. att man inte använt sig av någon standardmetod utan man kan mer fritt växla mellan olika tekniker. Det vi gjorde när vi granskade artiklarna var att vi först läste alla artiklar för att få ett samlat intryck och tittade sedan på hur många av artiklarna som verkade följa ett visst tema. Vi räknade yttranden som återkom, vi har också omvandlat och sammanfattat delar av artiklar till berättande text. Kvale beskriver hur man genom detta tillvägagångssätt kan hitta mening och struktur som kan få betydelse för det man studerar. Ett annat mål med artikelgranskningen har också varit att få med de tre nivåer vi utgår från i studien nämligen samhälle, organisation och individ. Artiklarna följer också en tidslinje från starten av artikelserien om bötning vintern 2005 till hösten 2007. Tolkningen av informationen vi fick i artiklarna har gjorts enligt teorin om moralpanik där tre faser ingår. Vi ansåg att artiklarna följde det förlopp som moralpaniksbegreppet beskriver och valde därför att använda oss av detta. Dessa tre faser är inventeringsfasen, eskalerings-fasen och avmattningsfasen och de beskrivs mer ingående under kap 1.2. För att kunna analysera de teman vi ansåg var viktiga i artiklarna har vi använt oss av den hermeneutiska cirkeln där vi först granskar helheten för att sedan återgå till delarna osv. Vi knyter i analys och resultat samman granskningen av artiklarna med analysen av det övriga empiriska materialet. Litteraturen som använts specifikt för analysen av artiklarna är Ester Pollacks avhandling om medier och brott.(Pollack 2001).

2.6 Sökning av tidigare litteratur och forskning

Vi startade med att söka litteratur om tidigare forskning via Gunda, IDA och Libris men även via stadsbibliotekets katalog GOTLIB. I vår sökning använde vi oss av följande nyckelord; ungdom (youth), sociologi (sociology), inlärning, brott (crime), mobbing (bullying), identitet (identity), sociala band (social bonds), ungdomsbrottslighet (juvenile delinquency), manlighet. Vad gäller media och teorier om samhället använde vi oss av nyckelord som granskning, media, brott, rapportering, moralisk panik, journalistik, samhällsteori, sociologisk teori, klass, kön, genus, etnicitet, aktör, struktur, individ. Dessa sökord provades i olika kombinationer och genom att sedan ta ut ett antal böcker och skrifter och granska om dessa var intressanta för vår studie valdes sedan litteraturen vi utgick från.

Genom media fick vi kännedom om att två studenter på juridiska institutionen hade haft som examensuppgift att skriva om bötning på polisens begäran. (Eliasson&Hällqvist 2006) Studien handlade om bötningens natur och utbredning och vi har även använt oss av denna. En annan rapport kom till vår kännedom via en av informanterna, där de på den aktuella arbetsplatsen skrivit en rapport om bötning som pågick i deras stadsdel (Borg&Jörhall 2006). För övrigt har vi även utgått från Sarneckis översiktsverk om kriminologi och där hittat vidare tips på intressant litteratur.

Artiklarna från media är insamlade genom sökning på aktuella tidningarnas hemsidor. Genom att göra en sökning på "bötning" fann vi att artiklarna fanns främst i Göteborgs-Posten men även Aftonbladet. I vår sökning av artiklar som gäller hela landet gick vi in via dagstidningar.nu som länkar till de flesta av Sveriges dagstidningar för att sedan göra sökning på bötning på olika tidningar i landet, dock utan framgång då de flesta var refererade från just Göteborgs-Posten. <http://dagstidningar.nu/>

2.7 Tolkning och analysförfarande

I vår tolkning har vi utgått från ett hermeneutiskt perspektiv. Vi människor har egna uppfattningar om vilka vi är och vilka vi önskar att vi vore. Vår egen uppfattning om oss själva samt hur andra ser oss bestämmer ofta hur vår självbild ser ut. När vi sysslar med forskning om samhället måste vi ta med detta i beräkningen, det vi försöker tolka och förstå har redan de sociala aktörer som undersökes tolkat utifrån sin världssyn och syn på sig själv (Gilje&Grimen 2004). Hur ska vi då förhålla oss till detta?

Anthony Giddens beskriver i Gilje & Grimen ett tankesätt som han kallar den dubbla hermeneutiken. Den handlar om att även om vi som forskare måste förhålla oss till att den information vi får redan är tolkad, så kan vi inte bortse från de uppfattningar människor har om sig själva och den värld de lever i. Tvärtom bör vi försöka förstå och ta in deras tolkning men rekonstruera tolkningen med hjälp av samhällsvetenskaperna och teoretiska begrepp. Den information man inhämtar kan sägas ligga nära verklig-heten men de begrepp och teorier vi använder oss av ligger långt från verkligheten. Svårigheten är att i vår tolkning och förståelse av vår empiri är att integrera dessa. I ett hermeneutiskt perspektiv utgår vi från att vi alltid förstår olika fenomen mot bakgrund av vissa erfarenheter och förutsättningar. Hur vi gör saker förståeliga beror på olika saker, vilket språk man använder sig av och vilka begrepp man använder sig av. Man tolkar det man ser genom användandet

av språket och de kunskaper och erfarenheter man som människa har med sig (Gilje&Grimen 2004).

Kvale (1997) beskriver den hermeneutiska spiralen som ”en ständig växling mellan delar och helhet” där tolkningen av delarna relateras till helhetstolkningen och den nya tolkningen relateras till delarna osv. Det ger oss möjlighet till en djupare förståelse av den inneboende meningen av analysmaterialet. Vid analys av intervjuer brukar man först läsa igenom hela intervjun för att sedan plocka ut delar som verkar intressanta, det kan vara specifika teman eller uttryck som återkommer i intervjutexten, när dessa tolkats på en djupare mening går man tillbaka till helhetsintrycket för att låta meningen av delarna sprida sitt ljus över helhetstolkningen och så tillbaka till delarna osv. Man kan säga att tolkningen av en text är över när man kommit fram till ett inre sammanhang i texten som håller logiskt, man kan också säga att tolkningen är avslutad när man ser mönster som återkommer och som verkar rimliga. Det är också viktigt att påpeka att man kan förstå intervjutexten utifrån sitt autonoma innehåll där man låter tolkningen hålla sig till vad som uttalas om ett specifikt tema. Här söker man förstå vad uttalandena säger om den som intervjuas och dess livsvärld, samt fördjupa meningen i det som sägs. Kvale beskriver också att det är viktigt att de som intervjuar har kunskap om det som de undersöker, just för att kunna enligt hermeneutisk förståelse kunna snappa upp de ny-anser som ryms i olika uttalanden och vilka sammanhang de kan tänkas ingå i. Man får också komma ihåg att de som intervjuar och tolkar materialet inte kan lämna sin för-förståelse bakom sig, den kommer att påverka tolkningen vi gör av materialet.

Här tänker vi att detta är viktigt då våra informanter består av representanter från olika nivåer i samhället. Som polis har man med sig en annan kunskap och språk än en lärare eller en socialsekreterare. Vi ser detta som en möjlighet att få ett rikare empiriskt material. Något som också påverkar vår förförståelse är vad vi har med oss för uppfattningar och föreställningar, alltså vad man tror och tycker sig kunna veta om vad som är sant eller inte. Detta bestämmer också vad man ser som ett problem eller inte. Ens egna personliga erfarenheter spelar naturligtvis också in, hur man vuxit upp, vad man har för utbildning, var man bor, vad man arbetar med (Gilje&Grimen 2004).

Vår förståelse av hur människor förstår och skapar sitt liv och vardag kommer vi att tolka med hjälp av Bourdieus begrepp om kapital där han beskriver hur vi genom olika typer av symboliskt kapital skapar vårt eget vardagsliv men även omformar samhället (Månsson 2003).

Kvale (1997) menar att tolkningsprocessen startar med att den som man intervjuar under tiden intervjun pågår också tolkar det han samtidigt säger. Intervjuaren åter-kopplar sedan det som sagts och kan på så sätt klarifiera tolkningen av det som sagt.

I tolkning och analys av intervjumaterialet gick vi till väga på det sätt som Kvale beskriver som meningscentrering. Först ställde vi upp de naturliga meningsenheterna såsom intervjupersonen har uttalat sig och sedan ställde vi upp ett antal teman, eller kategorier utifrån vad som kom fram i samtalet. De tematiska indelningarna följer syfte och frågeställningar samt det som använts i vår frågeguide men också det som ansågs vara återkommande teman i intervjuerna. Det var då enklare att se vilka teoretiska begrepp som skulle användas. Vi kunde efter detta applicera och tolka intervjutexterna utifrån de teoretiska perspektiv och begrepp som beskrivits i kap 3. Vi har använt oss av Bourdieus teori om hur klass reproduceras genom olika symboliska kapitalvärden, vi har använt oss av teorier om mobbing och ungdomskriminalitet men även teori om hur media beskriver och haussar brott. Vi ville genom att ha ett tvärvetenskapligt teoretiskt perspektiv belysa

problemet bötning på olika nivåer, dels på samhällsnivå, men även på organisationsnivå och individnivå.

2.8 Etiska aspekter

Vi har genomgående följt de råd och principer som ges ut av Vetenskapsrådet gällande forskning;

- De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.
- Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.
- De insamlade uppgifterna kan behandlas konfidentiellt och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem. I vårt fall har dock samtliga som medverkat gett sitt tillstånd att medverka i denna studie under sitt rätta namn och stå till förfogande inför eventuella frågor.

Skriftlig information skickades om villkoren för deltagande i vår studie om bötning. I informationen beskrevs hur vi som forskare skulle hantera de data vi får in och att vi garanterar konfidentialitet. Där beskrevs att om så önskas kommer all information som inhämtas om de vi intervjuat att avidentifieras, och om vi använt oss av direkta citat skulle de att få läsa och godkänna dessa innan. När intervjuerna sedan genomfördes fick de ytterligare en kopia på vårt informationsblad (se bilaga) och vi hade genomgång där vi ytterligare presenterade oss och vår studie och också gick igenom det som informeras om skriftligen.

I vårt fall där vi intervjuat professionella personer i Göteborg som på olika sätt kommer i kontakt med ungdomar i kriminalitet så har de uttryckt att det för deras del fungerar bra att stå med namn och yrkestitel. Detta kan ha att göra med att man inte tar någon skada av att skylta med namn och titel, snarare kan det underlätta för andra som söker information om liknade fenomen.

Vår grad av konfidentialitet kan därför sägas vara låg då vi inte i någon stor utsträckning behövt avidentifiera våra informanternas berättelser.

Våra informanter har uttryckt en önskan om att få ta del av vårt färdiga arbete vilket vi givetvis tänker tillmötesgå. Vår tanke är att de kan ha nytta av vår studie i sitt arbete.

2.9 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Vad gäller reliabilitet eller rimlighet så diskuterar Kvale kring hur vi som intervjuar påverkar genom kroppsspråk, mimik och hummanden eller nickningar. Genom den typen av respons kan vi på så sätt leda intervjun i önskad riktning (Kvale 1997). Vi har försökt hålla oss medvetna om dessa risker. Vi har när vi intervjuat försökt att förhålla oss så neutrala som möjligt, både i hur vi ställt våra frågor till informanterna men också i hur vi svarat på frågor själva och när vi följt upp frågor. Vid klarifiering av det som sagts under intervjun kan man dock uppfatta dessa som ledande frågor men vi har tyckt att vi ibland behövt utreda mer vad personen haft för mening med vissa uttalanden. Risken finns naturligtvis också att de vi intervjuat också genom sin egen förförståelse och genom de på förhand

givna temana för intervjun skapat en bild av vad de tror att vi som intervjuar vill veta. Vi kan dock säga att det varit till fördel för studiens reliabilitet att vi varit två som varit närvarande under intervjun och vid kategorisering av teman, då vi kunnat ge olika perspektiv på tolkningen som gjordes. Som ensam uttolkare kan reliabiliteten sägas vara lägre då subjektiva tolkningar får stå oemotsagda (Kvale 1997).

Validitet handlar om att mäta det man avser att mäta, att fånga verkligheten, har man lyckats undersöka det man hade för avsikt att undersöka, är detta trovärdigt? Man kan öka validiteten i en studie genom att använda sig av tvärvetenskaplig triangulering där man som vi har gjort använder oss av olika teorier från olika discipliner och vetenskapliga fält. I vårt fall har vi använt oss av samhällsvetenskaplig teori, kriminologiska teorier, sociologi och socialpsykologi. Det här perspektivet har vi valt för att vi i analysen ska kunna belysa vårt ämne från fler håll (Larsson m.fl. 2005). Likaså menar Kvale (1997) att validiteten höjs beroende på hur vi som forskare klarar av att ifrågasätta, kontrollera och tolka vårt material teoretiskt. Här blir validiteten kopplad till den som utför undersökningen. Kvale menar också att man kan genom att på olika sätt ställa samma frågor till informanterna och på så sätt se om man får likartade svar, intersubjektiv reliabilitet.

Vad gäller validiteten anser vi oss har stärkt den genom att hela tiden följa upp frågor, ställa samma frågor på olika sätt och genom att klarifiera de svar som vi ansett luddiga. Något som vi också tänker kan påverka validiteten negativt i vår studie är sannings-halten i intervjuerna, denna anser vi vara hög, dock med förbehållet att de vi intervjuat utgår från sin egen värld, det området de arbetar i, det yrket de har och vilka personer de är. Detta påverkar hur de ser på bötning, dess natur och orsaker.

Generaliserbarheten är låg, en kvalitativ studie har alltid svårt att nå upp till en hög grad av generalisering då urvalet ej gjorts slumpmässigt och man arbetar med väldigt små enheter eller litet urval. Dock finns möjlighet att kunna tillämpa resultaten på liknande situationer. Den bild av bötning som framkommer kan ändå ge information till andra som kommer i kontakt med liknande fenomen. Den här typen av generalisering kallas för extrapolering, där man gör uttalanden på analytisk och problemorienterad basis, baserad på de resultat som framkommit i det kvalitativa arbetet, det är alltså inte fråga om statistiska eller slumpmässiga förutsägelser utan snarare om försiktiga sianden eller påståenden (Larsson m.fl. 2005). Vi skulle också kunna hävda att de bilder vi fått från våra informanter och den information de gett skulle kunna gå att generalisera då man kan tänka att i de fall bötning förekommer så ser skeendet ut på ungefär samma sätt och de som utför bötningen har antagligen den typ av karakteristika och bakgrund som den vi beskriver. Det är antagligen också så att de råd som ges om hur man kan förebygga och agera vad gäller bötning också kan antas stämma även i andra delar av landet i samma situation. Detta kallas enligt Kvale (1997) en analytisk generalisering då man utifrån en bedömning av resultaten drar slutsatser som kan ge information till andra om vad som skulle kunna hända i en liknande situation. Man kan beskriva detta som en jämförelse där man tänker att likheterna är så pass stora att resultaten från denna studie också kan tänkas gälla för liknande skeenden på andra platser i Sverige.

3. Teoretiska utgångspunkter

3.1 Samhällsteori

Hur klass reproduceras – en teori om klass av Pierre Bourdieu

Utbildning

För att förklara och förstå de mer strukturella orsakerna till att ungdomar hamnar i ungdomskriminalitet så kommer vi att använda oss av Bourdieus begrepp om *kapital* och *habitus samt symboliskt våld*.

Bourdieu (i Månsson 2003) menar att klassamhället reproducerar sig självt genom olika mekanismer, bland annat genom utbildningssystemet. För oss som individer i samhället betyder det att om man kommer från enklare förhållanden och vill nå en hög position i samhället kommer man att mötas av olika svårigheter längs vägen. Utbildning handlar nämligen inte om att bara lära in kunskap, man måste också ta med beräkningen sin egen sociala bakgrund och klasstillhörighet. För att kunna ta sig upp i klasshierarkin måste man också kunna omforma sina egna erfarenheter och sin inställning till livet, kunna urskilja vilka *symbolvärden* som hör till en önskad klasstillhörighet. Man måste också kunna ta till sig och kunna använda sig av de sociala mönster, språket och beteenden som hör till den klass man önskar nå upp till via utbildning. Bourdieu förkastar begreppet om socialisation som bygger på allas lika möjligheter, där skolan ses som en institution som kan utjämna och överbrygga de ojämlika relationer som råder mellan sociala och kulturella förhållanden. Han menar att man istället ska se relationen mellan lärare och elever som en *reproduktion* där läraren snarare kan ses som bärare av det symboliska kapital som krävs för att kunna nå en högre position, han skall inte bara lära ut formell kunskap utan även kunna förmedla de symboliska värdena till eleven. Hur eleverna sedan kan omtolka och internalisera de symboliska värdena beror på deras egen sociala bakgrund, vad för slags studievana som finns i familjen osv. När man som idag väljer att behandla alla lika väljer man också att ignorera de elever som har sämre förutsättningar att kunna ta till sig den kunskapen som krävs.

Skolan och utbildningssystemet utövar symboliskt våld påstår Bourdieu, med det menas att i kraft av processer i skolans värld som kan ses som symboliskt våld som inte erkänns som våld är en maktutövning som inte heller den uppfattas som maktutövning. Hur man styr hur elever väljer sina utbildningar kan bara fungera så länge som det görs bakom kulisserna. Symbolisk makt i det här sammanhanget är de dominerande gruppernas makt att lyckas bevara innebörden i den sociala världen. Den symboliska makten är resultatet av samhälleliga hierarkier där vi tar för givet att de sociala eko-nomiska och politiska ordningarna är uttryck för hur det verkligen förhåller sig. Både de dominanta och de dominerade låter sig luras av de förklädda maktstrukturerna och tar dem för något naturligt och det är genom förnekandet som de kan upprätthållas. Genom vårt kollektiva förnekande reproducerar vi hierarkier och maktstrukturer utan att de dominerade ens är medvetna om detta. Våldssymboliken inom skolsystemet har förändrats över tid, sorteringen är inte längre så handfast som den var fram till början av 60-talet. Då det var tydligt hur gymnasium och universitet utbildade de högre klassernas barn medan de som kom från enklare förhållanden hänvisades till yrkesförberedande utbildningar, in i lärlingssystem etc. Detta accepterades

av både föräldrar och barn då man påstod att detta handlade om individens begåvning och de som blev bortsållade övertygades om att de inte var intresserade av mer teoretisk utbildning. Idag är det symboliska våld som utövas mer subtilt, de lägre klasserna har idag annan tillgång till utbildningssystemet men detta betyder inte att de har samma möjligheter som medlemmar av de högre klasserna. Idag utbildar man ofta människor in i arbetslöshet eller in i klassiska kvinnoyrken där ett examensbevis inte alltid är en garanti för en karriär. Ofta ser man det som personliga misslyckanden, då man inte ser att skolan fortfarande reproducerar olika sociala maktstrukturer i samhället under demokratiska begrepp som valfrihet och individens rätt att välja (Kaspersen m.fl.2003).

Många tänker att mode är ett uttryck för personlig stil och smak. Kläder kan också enligt Bourdieu vara något som signalerar vilken klass och social tillhörighet man har, har man råd att köpa dyra kläder signalerar man utåt att man tillhör en högre klass för att uttrycka det enkelt (Månsson 2003). Här tänker vi att vid många fall av bötning har man inte enbart varit ute efter pengar utan också valt ut kläder man velat ha eller teknik man inte har råd med såsom nya mobiler, ipods osv. Hur man väljer vad man har på sig är alltså förknippat med en markering av vilken ställning man har i samhället och vi väljer kläder och prylar utifrån de symbolvärden vi förknippar med dessa. Bourdieu beskriver det kulturella kapitalet som är det vi vanligtvis kallar för finkultur, musik, konst, litteratur. Bourdieu fann i sin undersökning om det kulturella kapitalet att de människor som befinner sig i maktpositioner i samhället ofta har en liknande bakgrund, de har gått i samma skolor, har samma typer av familjbakgrund, de pratar och för sig på likartat sätt och ses även privat och i andra sammanhang. Bourdieu ser det kulturella kapitalet som en del av en maktstruktur där språk och utbildning ingår (Månsson 2003).

Vi som enskilda människor och våra handlingar är enligt Bourdieu sociala och kollektiva till vår karaktär, genom att vistas och agera i olika miljöer så formas vi till vilka vi är. Här talar Bourdieu även om den manliga dominansen där genus också samspekar i hur vi skapar vårt habitus. Kvinnor socialiseras att tänka om sig själva att de är mindre värda än män, de tar in de mentala strukturerna och gör till sina egna. I förlängningen blir speglingen av de strukturer som likställer kvinnlighet med svaghet, underlägsenhet och passivitet kvinnornas egen sociala struktur (Kaspersen m.fl. 2003).

Vi skapar enligt Bourdieu ett *habitus* som gör att vi kan verka och agera i olika miljöer, vi kan också medvetet forma vårt habitus genom det liv vi väljer att leva och hur vi vuxit upp. Här menar Bourdieu att den sociala bakgrund vi kommer ifrån alltid utgör grunden för en människas habitus. Vi har olika förmågor att kunna dra nytta av vilka vi är och var vi kommer ifrån, när vi ställs inför nya situationer. När vi då möter andra handlingsmönster än de vi är vana vid så kommer vi på olika sätt att internalisera denna nya information och göra den till vår egen. Här menar Bourdieu dock att för att kunna forma ett nytt habitus måste man ha en förståelse för de kollektiva strukturerna i samhället. Habitus är inte bara en anpassning på ytan utan snarare anammandet av en ny livsstil. Beroende på vilket socialt ursprung vi har kommer vi ha svårare eller lättare att skapa ett nytt habitus och kunna ta till oss ny kunskap. Skillnader i den ursprungsfamilj vi kommer ifrån skapar nämligen olika förutsättningar för kapaciteten att kunna ta in de symboliska värdena i den nya miljön vi vill in i. Här kommer också förmågan att kunna utnyttja den höga position man kanske uppnått genom utbildning (Månsson 2003)

För att kunna förklara hur klass reproduceras har Bourdieu konstruerat begreppet *kapital* där kampen om de olika *symbolvärdena* beskrivs enligt en ekonomisk princip, vi har *socialt kapital* som kan vara det kontaktnät eller sociala kontakter en människa har omkring sig, vi har det *kulturella kapitalet* som handlar om kunskap och utbildning och om finkulturen i

samhället. Vi har också sist men inte minst det *ekonomiska kapitalet* som handlar om tillgång till pengar och kapital. Bourdieu menar att de olika kapitalen har skilda symboliska värden som är direkt förknippade med olika sociala positioner, han menar att i olika typer av social position i samhället finns en ganska likartad smak, hur man lever, var man bor, hur man klär sig, vad man äter och vilken typ av kultur man konsumerar. Kapitalen kan förvaltas och omvandlas till nya värden, under en klassresa som exempel förändras de olika symboliska värdena genom att vi tar till oss ny kunskap och bildning och sedan skapar ett nytt habitus för oss själva, det finns en rörlighet och föränderlighet inbyggt i kapitalformerna som gör att det inte bara handlar om att inneha ett visst symbolvärde, man skall också ha de rätta symbolvärdena och dessutom i rätt mängd. Allt vi gör eller säger, vad vi väljer för livsstil, vad vi har för smak och stil, allt detta hänger samman med hur vi reproducerar klass och struktur i samhället (Månsson 2003).

3.2 Teorier om ungdomskriminalitet

Dessa teorier väljer vi att använda oss av i analys och tolkning av materialet men också för att kunna se strukturella drag när det gäller ungdomskriminalitet. Här är tanken att teorier om varför ungdomar hamnar i kriminalitet kan hjälpa oss att förstå och analysera vårt material. I kombination med övriga teoretiska perspektiv kommer bötnings-begreppet belysas från flera olika håll.

De teorier som använts i uppsatsen är kontrollteorier där idén är att det är individens band till samhället som avgör om brott begås eller inte. Man kan säga att de flesta av oss avstår från att begå brott pga. den kontroll som vi själva, vår omgivning och samhället utövar på oss och vårt beteende.

Teorin om neutralisationstekniker av Sykes & Matza

En intressant teori handlar om neutralisationstekniker (Sykes & Matza, 1957, ref från Sarnecki) där tesen är att medelklassvärderingar genomsyrar samhället, och där de kriminella ungdomarna använder sig av olika metoder för att neutralisera de etablerade normer och värderingar vi i normala fall styrs av. Några tekniker för att illustrera; Förnekande av ett eget ansvar, man lägger ansvaret för sina handlingar utanför sig själv, Förminskande av skadan, man förnekar skadan av brottet, förnekande av offret, här förstår ungdomen vad den gjort och sitt ansvar för gärningen men menar att egentligen har inget brott begåtts för offret finns inte i den betydelsen att offret inte var värd bättre. Fördomande av dem som dömer dem, förskjuter fokus från den egna personen utåt. Högre lojaliteter dvs. ungdomen upplever att den är mer lojal mot sitt gäng, sin familj snarare än mot samhällets normer och värderingar. Man menar att när man begår ett brott väger man vinsterna mot kostnaderna av handlingen (Sarnecki 2003) .

Teorin om sociala band av Travis Hirschi

Den handlar om sociala band mellan grupper. Frihet från dessa band gör det möjligt för ungdomar att begå brott som ligger i deras intresse även om de strider mot samhällsnormerna. Hirschi skiljer på fyra företeelser som kan motverka ungdomar från att begå brott.

1. En god anknytning till familjen, skolan, fritiden.
2. Åtaganden i förhållande till rådande normer i samhället såsom arbete, utbildning ett hederligt liv.
3. Delaktighet i de miljöer man rör sig i såsom skolan, föreningsliv i arbetslivet
4. Positiv övertygelse om samhällets normer och regler, negativ attityd mot brottslighet och missbruk

Dessa korrelerar naturligtvis med varandra där man kan göra antagandet att personer med god anknytning enligt ovan också satsar på att skaffa sig och sina barn en god utbildning, man engagerar sig i sitt barns fritid och skola. I förlängningen kan man också tänka att de som klarar av att skaffa sig en stark koppling till familj och skola också senare kommer satsa på att komma ut i arbetslivet. Ju starkare sociala band en människa har desto mindre chans att utveckla kriminalitet (Hirschi 2002).

Hirschi bygger sin teori på en empirisk undersökning där ungdomar själva rapporterat om brott och kriminalitet, detta har gjort att andra forskare kunna testa hans resultat och ställa dem mot andra empiriskt testbara teorier. De har funnit att teorin om sociala band håller, med viss kritik dock, där Hirschi utesluter tjejer i sitt empiriska material vilket faktiskt är en variabel som verkligen skiljer ut individer med hög respektive låg brottslighet. Hirschi tar också upp att unga brottslingars kriminalitet går hand i hand med deras nära relationer med andra brottsbelastade kompisar (Hirschi 2002).

3.3 Interaktionistisk teori – Thornberry

Anledningen till att Thornberry (i Sarnecki 2003) skapade en integrerad kriminologisk teori hade att göra med att han ansåg att de som redan användes hade sina begränsningar. Han pekar på att de utgår från att den kausala relationen mellan brott och sociala faktorer bara rör sig åt ena hållet när det faktiskt förhåller sig så att den sociala verkligheten en ungdom befinner sig i självklart påverkar dennes kriminalitet men också tvärtom, brottsligheten påverkar också ungdomens liv åt andra hållet. Thornberry menar också att moderna teorier ignorerar det faktum att ungdomen befinner sig mitt i en utvecklingsfas, de begränsar sig till en specifik grupp av ungdomar mitt i tonåren och tar inte heller hänsyn till hur brottsligheten startat eller avslutats. Sist men inte minst riktar han kritik också mot att man inte tar hänsyn till var på den sociala stegen ungdomen befinner sig, Thornberry menar att det är viktigt att ta hänsyn till den övergripande sociala strukturen.

Vidare beskriver Sarnecki att interaktionistisk teori är en integrerad teori vilket betyder att man kombinerat olika teorier för att analysera empiriskt material, Hans teori är en kombination av sociala band teorin ovan samt social inlärningsteori, som går ut på att allt brottsligt beteende är inlärt, och inlärningen sker i olika sociala situationer, här menar man att negativ respons minskar sannolikheten medan positiv respons - förstärkning ökar risken för brottsligt beteende. I de olika subkulturerna som finns i samhället skapas egna normer och regler samt värderingar, om inlärningen sker inom ramen för den egna subkulturen finns risk för en konflikt med de av samhället satta reglerna.

Teorierna utgår ifrån att mänskligt beteende skapas i interaktion med andra människor. Interaktionistisk teori utgår från att en svag social kontroll skapar förutsättningar för avvikande beteende men Thornberry menar att det inte behöver röra sig om direkta effekter som i Hirschis fall, han menar att en försvagning av de sociala banden kan ge upphov till processer som i sin tur kan leda till misslyckanden i skolan, alkoholism,

ungdomsbrottslighet eller psykiska åkommor, han menar också att det ofta rör sig om en kombination av dessa problem.

3.4 Teori om maskulinitet - Connell

Här presenteras Connells teori om maskuliniteter (Connell 1995). Vi har valt att använda oss av denna då vi anser att genus är en viktig del i vår ansats för att kunna belysa vårt empiriska material och då de flesta förövare består av unga killar. Här kan maskulinitetsforskning och teori komma väl till pass för att belysa fenomenet bötning från ytterligare en vinkel. Innan kvinnofrågan eller feministrörelsen lyftes fram i början av 1970-talet hade ingen direkt forskning kring män gjorts. Kanske berodde detta på att man ansåg det för självklart att mannen var norm, den man utgår från. Den kritik mot män som den feministiska forskningen lyfte fram gav i sin tur att det blev intressant att forska på mansrollen, hur man skapar manlig identitet etc. Connell menar att maskulinitet är något som alltid skall sättas i relation till makt, struktur, dominans och underordning samt hur kvinnor är underordnade i förhållande till män. Connell menar att det inte finns en maskulinitet utan flera och det som är intressant är relationerna mellan dem. Hegemoni är ett centralt begrepp inom mansforskningen där hegemoni står för den som har makten eller ledningen. Hegemoni är alltså den kraft som gör att en viss grupp människor kan behålla sin makt eller överordning i samhället.

Hegemonisk maskulinitet kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet (Connell 1995:101)

På det sättet kan man säga att kvinnors position i förhållande till männen upprätthålls och där kvinnorna förblir underordnade männen. Här skall också påpekas att det inte alltid är dem med mest pengar eller mest formell makt som är bärare av den hegemoniska maskuliniteten utan det kan lika gärna vara personer som representerar en idealbild av mannen. Det kan vara skådespelare eller rollkaraktärer i film och på tv (Connell 1995). Man kan säga att hegemonisk maskulinitet är en kombination av de kulturella värdena samt den institutionella makten. Detta gör att vi tar det för givet att mäns dominans, den patriarkala strukturen och hur kvinnor underordnar sig blir någonting självklart. Inom den hegemoniska maskuliniteten finns också en genushierarki där t ex homosexuella och feminitet ligger längst ner på listan. Det finns mängder med skällsord som anspelar på kvinnlighet; fjolla, fitta, kärring, hora, etc. Det är dock inte många män som kan leva upp till bilden av den ideala mannen, och antagligen inte många män som fullt ut lever enligt den hegemoniska maskulinitetsordningen. Tyvärr kan de bara genom att vara män dra fördelar av patriarkatets överordnade ställning (Connell 1995).

Dessa begrepp; hegemoni, dominans och underordning kan sägas vara inre relationer inom genusordningen. Klass och etnicitet är ytterligare kopplingar mellan olika maskuliniteter, och där hög arbetslöshet och fattigdom samt även segregering i städer kan kopplas samman med auktoriseringen av den dominerande gruppen av den hegemoniska maskuliniteten. Som exempel ger Connell bilden av hyllade svarta sportstjärnor i USA som får stå för en accepterad maskulinitet medan en fantiserad bild av den svarte våldtäktsmannen kommit att spela en stor roll i de vitas sexualpolitik. Detta är naturligtvis i ett sammanhang av vit överhöghet och med symboliska roller. Det finns exempel på motsatsen som vi inte går in på här. Det marginaliseringen kan sägas uttrycka är relationerna eller sambanden mellan olika maskuliniteter i antingen underordnade eller dominanta klasser eller olika etniska grupper.

Spelet mellan de marginaliserade grupperna i samhället och den dominerande gruppen av hegemonisk maskulinitet gör att makten reproduceras och auktoriseras. Som exempel beskrivs hur marginaliserade ungdomsgäng i storstäder försöker hävda sin maskulinitet genom att använda våld, mot kvinnor tar detta sig ofta uttryck i sexuellt våld. Connell beskriver den typen av genuspraktik som en maskulin protest, där barndomens erfarenheter av maktlöshet kan ge resultatet att man genom överdrifter försöker uppnå den slags makt vi anser symbolisera maskulinitet. Denna protestmaskulinitet verkar uppstå i samband med fattigdom och en atmosfär fylld av våld, antingen i hemmet eller i skolan, ofta bland redan marginaliserade grupper i samhället. Ungdomarna kan sägas göra anspråk på makt trots att de inte har några maktresurser (Connell 1995).

4. Tidigare forskning

När vi började söka forskning gjord om bötning visade det sig vara svårt, eller närmast omöjligt att få tag på publicerat forskningsmaterial som behandlar ämnet. Det finns ingen omfattande forskning som behandlar uppkomsten av och orsaker till att ungdomar hamnar i bötningssammanhang. Bötning som företeelse förekommer främst bland ungdomar och är i allra högsta grad en allvarlig brottslig handling och vi kommer inledningsvis att behandla forskning som rör ungdomsbrottlighet. Vi har valt att se bötning som en form av mobbning då tillvägagångssättet liknar bötning.

4.1 Ungdomsbrottlighet

Med ungdomsbrottlighet avses främst stöld och våldsbrott begångna av individer i åldrarna 15-20 år. 1907 presenterade Bjerre (i Estrada 2001) en forskningsrapport där utmärkande hos de kriminella pojkarna var att de växt upp under problematiska hemförhållanden. Det fanns två viktiga faktorer som Bjerre tog upp i sin forskning och som senare ofta nämnts i samband med ungdomsbrottlighet, nämligen att ungdomar ofta begår brott i grupp och att brottsaktiva ungdomar utökar sin bekantskapskrets med ungdomar som har liknande problematik. Pojkarnas gemenskap är ofta handlingsinriktad och det är viktigt att duga, prestera och våga, inte minst för att få en betydelsefull roll i kamratgruppen (Estrada 2001).

Sarnecki (1987) har genomfört studier där han kommit fram till att många kriminella har haft problem i ett tidigt skede av skolan. Han menar att dessa problem inte beror på bristande intellektuell förmåga, utan att det oftare handlar om koncentrationssvårigheter, bristande initiativförmåga och ansvarslöshet. Han menar vidare att den oro som många barn uppvisar under skoltiden kan vara ett symptom på framtida problem. Detta stämmer överens med resultatet i vår studie där våra informanternas uppfattning är att nästan alla bötningssfall de kommit i kontakt med har varit med personer som haft en skolproblematik.

4.2 Mobbning

Det var först på sjuttioalet som man började forska kring mobbning (Björk 1999). Inom mobbningsforskningen använder man termen mobbning som ett samlingsnamn för olika slags icke önskvärda beteenden. Exempel på sådana beteenden kan vara: utfrysning, våldshandlingar, förödmjukelser, trakasserier, verbala hot, utpressning, retningar, ryktesspridning, ofrivillig inlåsning, stöld, förstörelse av egendom. Samtliga av dessa beteenden har vi funnit i bötningssammanhang. Många forskare har tagit fasta på Olweus (1986) definition av mobbning. Denna definition lyder: en person är mobbad när denna upprepade gånger och över tid, från en eller flera personer, blir utsatt för negativa handlingar av verbal, fysisk eller gestaltad karaktär. Med negativa handlingar avses att någon mer eller mindre avsiktligt utsätter eller försöker att tillfoga någon annan obehag eller skada.

Skolverket utkom 2002 med en forskningsöversikt (Eriksson m fl. 2002) över mobbning i skolan där fyra forskare vid Örebro Universitet tittade på resultaten från 116 olika

vetenskapliga artiklar som publicerats mellan 1980-1999. I deras sammanfattning visade det sig att andelen mobbade tycks sjunka med ålder och att köns- och ålderstrender när det handlar om mobbningsproblem visar på likartade mönster över landsgränderna. Direkt mobbning, som t ex våld, är vanligare bland pojkar än bland flickor. Vi har funnit att detta även stämmer överens på bötning där en övervägande majoritet av de fallen vi kommit i kontakt med utförts av pojkar. Risken för kronisk utsatthet i mobbnings-sammanhang är lika stor för pojkar som för flickor, men det är vanligare att pojkar inte berättar att de blivit utsatta. Viss forskning visar att mobbare har vissa sociala färdigheter, till exempel att de är manipulativa, medan andra menar att de saknar sociala färdigheter. Viss forskning hävdar att de som mobbar har problematiska hemförhållanden. Här drar vi paralleller till bötning då våra informanternas uppfattning är att personer som utsätter andra för bötning ofta har någon form av problematiska familjeförhållanden eller social utsatthet. Generellt kan man säga att offrens självupplevelse påverkas mycket negativt av mobbning och det är inte heller ovanligt med psykosomatiska sjukdomar. Det har visat sig i Skolverkets rapport att lärare har dålig kännedom om mobbnings omfattning på den egna skolan. Många elever upplever att lärare är dåliga på att ingripa direkt när mobbning sker (Eriksson m fl. 2002).

I skolverkets rapport kan man ta del av att det utarbetats metoder för att reducera mobbning vilka delvis utgår från en helhetssyn på problemet där all personal i skolan måste ha en gemensam uppfattning om hur man ska agera mot mobbning.

Heinemann (1972) var en av de första i Sverige att uppmärksamma mobbning, han betraktar det som ett gruppfenomen som psykiskt eller fysiskt riktar sig mot en person. I dagens forskning eftersträvar man istället att fastställa vilka som är förövare respektive offer för att kunna identifiera vilka individuella karaktäristiska drag som är associerade med att vara mobbare respektive mobbad. Man gör detta för att på så sätt kunna avgränsa mobbning till något som försiggår mellan individer med typiska personlighetsdrag och reaktionsmönster (Eriksson m.fl. 2002).

Olweus (1994) har i sin forskning visat att mobbningen utmärks av aggressivt beteende som är konstant över tid. Han menar att mobbaren aggressionsbenägenhet kan utvecklas till ett relativt bestående karaktärsdrag om uppväxtförhållandena präglas av brist på omsorg, brist på gränssättningar mot aggressivt beteende samt av maktorienterade uppfostringsmetoder som t.ex. fysisk bestraffning. I en egen uppföljningsstudie fann Olweus att 35-40 % av före detta mobbare vid 24 års ålder hade dömts för tre eller fler kriminella handlingar. Olweus menar att mobbaren mot bakgrund av ogynnsamma uppväxtförhållanden fortsätter att vara aggressiv mot andra, såväl mot vuxna som mot barn och att det som driver mobbaren till detta tycks vara motiv som han delar in i följande tre punkter:

1. Starkt behov av makt och dominans. Mobbare tycks gilla att ha kontroll, som om de hade ett behov av att förtrycka andra.
2. Fientliga impulser eller känslor. Som konsekvens av att de typiska uppväxtvillkoren antas mobbare ha utvecklat en viss grad av fientlighet gentemot omgivningen.
3. "Lönsamhet" och prestige (eller status). Aggressivt beteende kan generera förtjänster, dels i form av t.ex. pengar och cigaretter som mobbare tilltvingar sig på offrets bekostnad, dels i form av prestige eller status som erhålls från t.ex. kompisar som ser upp till mobbaren.

Den typiske mobbaren har enligt Olweus (1994) vissa egenskaper som utmärker sig. De är att mobbaren:

- ofta är aggressiv mot kamrater
- ofta är aggressiv mot vuxna, både lärare och föräldrar.

- i allmänhet har en mer positiv inställning till våld och användning av våldsmedel än genomsnittet.
- ofta präglas av impulsivitet och starka behov av att dominera andra.
- har en svag medkänsla för offren.
- har en förhållandevis positiv värdering av sig själv.
- ofta är fysiskt starkare än sina kamrater och särskilt mobboffren.

4.3 Enkätstudie på Lunarstorm

2006 gjordes en studie av två studenter på Handelshögskolan, vars syfte var att studera bötningens utbredning och natur. Vi ställde oss skeptiska till uppsatsen då vi fann att inga litterära källor använts och att källinformationen i uppsatsen enbart byggde på intervjuer, man har heller inte tolkat och analyserat resultatet utifrån teoretiska begrepp utan endast återgett informanternas åsikter. I sin studie har de (Eliasson&Hällqvist 2006) gjort en översiktlig undersökning om förekomsten av bötning uppdelat på regional nivå, kön och ålder. Denna undersökning gjordes genom att under ett dygn låta medlemmar på Internetsidan Lunarstorm svara på frågan: "Har du blivit utsatt för bötning?" Medlemmarna kunde bara svara på frågan en gång. Lunarstorm är en så kallad "community" på Internet där ungdomar kan umgås med varandra genom att de har egna sidor.

Frågan i enkätundersökningen på Lunarstorm löd:

"Har du utsatts för bötning? Med bötning menas här att bli tvingad till genom hot eller våld att ge pengar, sak (mobiltelefon eller mp3-spelare) eller utföra något till/för någon/några som ersättning för en verklig eller påhittad skuld"

Sex svarsalternativ gavs:

1. Nej, jag har aldrig hört talas om det (59,65 %)
2. Nej, men jag vet andra som råkat ut för det (29,37%)
3. Ja, har blivit bötdad men har inte berättat det för någon vuxen (3,51%)
4. Ja, har blivit bötdad och har berättat det för någon vuxen (2,68%)
5. Ja, har blivit bötdad och polisanmält händelsen (2,39%)
6. Jag har själv bötdat någon (2,40%)

Totalt svarade 79 717 personer från hela landet på frågan.

Siffrorna inom parentes ovan gäller resultatet för hela landet (Eliasson&Hällqvist 2006).

Genom att lägga ihop svaren på fråga 3-6 visar det sig att ca 10 % varit inblandade i bötningssammanhang, detta motsvarar ca 5500 ungdomar. Skulle man däremot utgå ifrån fråga nummer 2 får man en siffra som är hela 29,37 %. Vi tycker inte att denna siffra är tillförlitlig eftersom att ett fall på t.ex. en skola kan leda till att en mängd personer känner till ett och samma fall. Detta behöver problematiseras anser vi. Studien är i sig väl genomförd. I Göteborgs-Posten har man enligt oss vinklat studien på ett sätt där man påstår att nästan varannan ungdom i hela landet varit utsatt för eller kommit i kontakt med bötning. Hade verkligen artiklarna om bötning fått den stora genomslagskraft de fick om man hade redovisat de mer korrekta siffrorna på 6-8 %? Debatten som startade efter artiklarna gav att politiker och andra genast talade om åtgärdsprogram och hårdare tag i skolorna. Här tänker vi att Göteborgs-Posten medvetet lade samman siffrorna i studien för att skapa rubriker. Utgår man ifrån frågorna 2-5 visar dessa dock att ca 32 000 ungdomar i

undersökningen är bekanta med fenomenet även om de inte direkt varit inblandade. Vi tycker att detta faktum stärker angelägenhetsgraden att för oss att studera fenomenet.

5. Granskning och analys av tidningsartiklar

När vi inledde vårt arbete med vår uppsats om bötning bestämde vi att det första vi skulle ta oss an var att göra en granskning av vad som skrivits i media. Vi hade själva fått upp ögonen och uppmärksammat fenomenet genom media och tyckte därför att det var en bra början att göra en analys av vad som skrivits.

För att möjliggöra denna analys sökte vi i olika mediearkiv och fann att vad vi trodde var ett nationellt uppmärksammat problem nästan bara uppmärksammats i Göteborg och i Göteborgs-Posten. Totalt granskade vi 18 tidningsartiklar. Alla artiklar vi fann förutom två, en i Dagens Nyheter en i Sydsvenska Dagbladet, var från Göteborgsposten. Dessa två var refererade från Göteborgs-Posten och vi har valt att inte ta med dem i vårt material.

Detta behöver naturligtvis inte betyda att fenomenet inte existerar utan eventuellt skrivs om under andra benämningar men vi har valt att enbart koncentrera oss på Göteborg.

Göteborgs-Posten uppmärksammade fenomenet bötning hösten 2005. De hade då en artikelserie om förövarna och offren, samt intervjuer med polis, skolpersonal och personal inom socialtjänst. I december 2006 skrevs uppföljare på artiklarna och man kan idag se en sporadiskt fortsatt rapportering om bötning i Göteborgs-Posten.

Nedan följer en sammanfattning av samtliga granskade artiklar skrivna om bötning. Referenser till dessa återfinns i kapitel 8.2. Sammanfattningarna är gjorda av oss och innehåller ej citat.

5.1 Samhället har gett upp

Olika politiska partier ryar om nya åtgärdsprogram för att ta tag i ungdomsbrottsligheten. Bland annat så har moderaterna lagt ett förslag på ett rikspolitiskt program som syftar till att ta tag i ungdomsbrottsligheten. Här menar moderaterna att när unga tvingas att trygga sig själva och inte vågar lita på vuxenvärlden så ställs vår svenska rättsstat åt sidan, vilket i förlängningen skadar förtroendet för hela samhället och rättssäkerheten i stort. Vi har skolplikt i Sverige som gäller även om man inte kan garantera barns trygghet i skolan, därför måste man inom politiken idag säkerställa att tryggheten kan garanteras.

Förslag till åtgärder är bland annat att införa poliser som ar ett särskilt ansvar för skolorna, att ha poliser som träffar och känner till ungdomarna i deras egen miljö är brottsförebyggande i sig. Vid akuta situationer kan även polisen rycka in och moderaterna anser även att om skolan hade anmälningsplikt skulle man underlätta polisens arbete genom att de då tidigare skulle känna till vilka ”ungdomar som är på glid”. Andra förslag är att istället för att offret byter skola skall man tvinga de som mobbar eller bötar att flytta och man måste också kunna stänga av elever som skrämmer eller hotar andra. Det är också skolans skyldighet att andra ungdomar som inte går på skolan hålls ute för att förebygga brott och drogförsäljning. Skolan skall veta vad den har för befogenheter att kunna stävja brott mellan ungdomar, man skall också använda sig av de program som främst tagits fram för mobbing för att reducera de som drabbas. Man anser också att alla brott som begås i

skolan skall utredas av polisen även då ungdomen är under 15 år. Det måste ske en omedelbar reaktion från vuxenvärlden att detta accepteras inte, polisen bör också kunna drogtesta vid misstanke. Ungdomarnas straff bör vara samhällstjänst med ett konsekvensprogram för att förstå den skada de åsamkat andra.

Uppmaningar till lagändringar för ungdomsbrottslighet

Kristdemokraterna föreslår att vi ska skapa en ny lag om civilkurage. Anledningen de uppger är att i dagens Sverige finns en alltmer utbredd likgiltighet inför våldet som sker omkring oss i samhället. I Danmark och Norge är det straffbart om man inte ingriper om man har möjlighet att stoppa eller förebygga misshandel eller om det är fara för någons liv. Bötning kan jämföras med maffiametoder där övergrepp och kränkningar sker utan att vuxenvärlden ingriper, samhället har tittat åt sidan och väljer att acceptera de kränkningar barn och ungdomar utsätts för. Samtidigt finns de som har mod och kurage nog att hjälpa andra och det är sådant som samhället idag behöver mer av idag menar kristdemokraterna, och tycker också att lagarna bör återspegla detta. En civilkuragelag skulle kunna vara en signal om att vi inte godtar den ökade brottsligheten och att vi är beredda att ställa upp för varandra. Rädslan för att själv bli utsatt för brott menar KD är förstäelig men oftast överdriven, handlar om att människor är bekväma och likgiltiga inför varandra.

Vuxna tar inte sitt ansvar

Olika företrädare för de olika partierna uttalar sig om bötning i Göteborg (GP 2007-03-24). Moderaterna, socialdemokraterna, miljöpartiet, folkpartiet, vänsterpartiet, kristdemokraterna är representerade, representanter för de olika partierna i Göteborgs kommunstyrelse.

Man talar om att vuxna inte vill se problemet med bötning, att vi inte insett att vi lever i ett samhälle där den starke regerar över den svage och att detta är ett moraliskt och etiskt problem. Föräldrar och skola tar inte sitt ansvar för att uppfostra ungdomarna och det ger signaler till ungdomarna att samhället gett upp och att det rättsamhälle som finns inte har någon reell kraft. Ungdomarna får signaler om att det inte spelar någon roll vad de gör, offren är rättslösa. Ingenting händer utan man får klara sig själv helt enkelt vare sig man är förövare eller offer. Moderaterna menar att arbetslösa föräldrar inte är någon bra förebild för ungdomarna. De menar att föräldrarna måste ta ansvar, få arbete och utbildning.

Socialdemokraterna tror att ungdomsgängen har tagit efter de riktiga kriminella gängen och härmar deras metoder och sätt att bete sig mot varandra medan vänstern menar att barn som blir sedda och mår bra inte sysslar med denna typen av brott, alltså bör skolan och andra vuxna kring barnen reagera fortare när man ser att något inte står rätt till. Folkpartiet är av åsikten att vi verkligen behöver fler poliser, speciellt där ungdomar rör sig och att vi alla behöver vara tydligare var gränsen går för godtagbart beteende. Alla brott skall beivras.

5.2 Ungdomarnas perspektiv i artiklarna

Enkelt sätt att få tag i pengar – ingen större risk

Här beskrivs i artiklarna hur ungdomar ser det som ett enkelt sätt att ordna snabba pengar. Att böta någon är nämligen mycket enklare än att råna en person eller affär, den man bötar vet man ju hur man ska få tag i, man kan själv bestämma att på fredag kl 15 ska du betala mig 300 kr. Många ungdomar menar att det är nästan ingen risk med att böta någon.

Alla betalar på grund av rädsla

Systemet bygger på att andra ungdomar är rädda för en, hur hög status du har inom gruppen bestäms av ditt rykte. Hur farlig man är och vilka som backar upp en är viktigt. Här handlar det för bötarens del att bygga upp sin farlighet, att berätta historier om vilka man känner eller vem man är släkt med. När du sedan bötar någon gäller det att se till att vara på topp, att du inte är en mes, det är de svaga som bötas.

Att böta någon flera gånger

Ofta handlar det om att man har en hållhake på den man bötar, att man kanske vet att personen har själv begått ett brott, snattat eller drogat eller annat. Då kan man hota att berätta för personens föräldrar vad som hänt annars är det bara att betala. Det kan också vara så att man tvingar någon att betala mindre summor, som är relativt enkelt att få tag i, kanske några hundra varje gång, då är risken att personen man bötar berättar för någon ganska liten. Ofta är det så att man kanske har fler man bötar på småsummor och på det sättet har ett stadigt pengaflöde.

Man bötar någon man känner lite grann, någon som verkar svag och/eller som man har någon hållhake på

Man riktar in sig på dem som verkar ha råd att betala, man känner ofta till varandra. Kanske går man i samma skola, eller umgås i samma kretsar. Man lägger märke till vilka som har råd att äta pizza på lunchen, vilka som har pengar till fika och vilka som har dyra kläder och skor. Prylar tittar man också efter, vilka har den senaste mobilen, ipoden eller liknande. Men det kan också vara så att man hittar på en anledning att böta någon, att personen sagt något om en själv eller påstå att personen är skyldig pengar för något. Ofta handlar det då om någon man känner lite, som man kanske begått brott med i andra sammanhang och därför har en hake på eller helt enkelt någon man anser förtjänar att bli bötdad, någon man tycker man har rätt att böta.

Offer för bötning beskriver sin stora rädsla för repressalier

Här handlar det om små subtila medel. Det ungdomarna beskriver är att rädslan för vad som skulle kunna hända om de inte går med på att betala eller lämna ifrån sig sina prylar är väldigt stor. Ryktet som bötaren har och vilka personer han omger sig med är avgörande för hur väl bötaren får igenom sina krav. Ofta handlar det om att hota om våld, att något kommer att hända dig eller din syster eller bror. Man kanske inte lägger en hand på den som bötas utan det kanske räcker med blickar kommentarer etc. Då bötning ofta sker i skolmiljö har offret oftast svårt att undvika sina antagonister och går ofta runt med rädsla och en känsla av att de hela tiden måste passa sig och vara på sin vakt. Detta gör det svårt vid en eventuell anmälan då man kanske inte har något konkret att luta sig mot. Ofta drabbas de som berättar för ytterligare en bötning och då kan även hoten om våld realiseras. Dock är man oftast för rädd för att våga berätta för någon vuxen vad som pågår då man inte litar på att vuxenvärlden faktiskt kan skydda en från de som bötar.

5.3 Teoretisk analys - moralpanik

Etnicitet och kön beskrivs i artiklarna som om invandrarungdomar är överrepresenterade när det gäller ungdomsbrottslighet, tjejer beskrivs som att de sällan förekommer i bötningssrelaterade brott men att det händer att tjejer blir utsatta genom bland annat sexuella kränkningar och övergrepp. Några teman som behandlar klass eller social bakgrund hittar vi ej och inte heller att bötning skulle kunna vara ett strukturellt problem snarare än ett individproblem. I artiklarna har fokus lagts på ungdomarna som problembärare.

Utifrån begreppet moralpanik tänker vi att media främst i Göteborgsområdet skapat bötning som ett eget fenomen när det egentligen redan existerat sedan länge och under andra namn. Förloppet i artiklarna följer moralpanikens faser där man i inventeringsfasen grovt förenklar och överdriver fenomenet. I andra delar av landet förekommer bötning men kallas då rån, hot, utpressning etc. Moralisk panik menar man uppkommer i moderna samhällen med jämna mellanrum. Ofta handlar det då om de unga i samhället, och inte sällan under perioder då samhället är under social förändring och när normer och regler kan tyckas oklara (Pollack 2001).

Moralpanikens förlopp när det gäller ett fenomen som bötning kan se ut på följande sätt; Först är det en inventeringsfas där medierna bekräftar de föreställningar som de själva byggt upp kring fenomenet, om de som bötar och om de som är offer för bötning. Man gör förutsägelser hur framtiden kan komma att se ut och man bygger dessa på grova överdrifter och fabricerade nyheter. Bötarna beskrivs utifrån etnicitet, klass och kön och man bygger upp en ökad förväntan om ytterligare problem. Detta leder till att allmänheten uppmärksammas på problemet och blir i sin tur mycket uppmärksamma på vad som skulle kunna vara tecken på bötning. Detta kan också leda till att man uppmärksammar företeelser som man tidigare inte relaterat till det aktuella problemet och dessa kommer nu definieras som att ingå i begreppet bötning. Sen har man en eskaleringsfas där olika intressegrupper mobiliserar, där man ger bötning en nationell dimension.

I vårt fall var bötning inte känt som begrepp i andra delar av landet innan Göteborgs-Posten slog på stora trumman. Man kräver sedan att åtgärder vidtas för att lösa problemet och olika initiativ tas för att genomdriva dessa förslag. På detta sätt bekräftar man både att problemet bötning finns och att intressegrupperna, såsom skola, socialtjänst och polis tar tag i problemet. Här kan vi också se att olika politiska partier bla moderaterna, folkpartiet och kristdemokraterna skrivit i medierna om hur man ska gå tillväga för att lösa problemet. I den tredje fasen genomför man olika åtgärder för att motverka bötning, dessa konkreta handlingar får funktionen av en säkerhetsventil och paniken mattas av (Pollack 2001).

Stanley Cohen (1972) (i Pollack 2001) som skapade begreppet moralisk panik menade att massmedia spelar en avgörande roll genom att de förser oss med den stereotypiska bilden som vi som åskådare sedan reagerar på. Problemet kan vara nytt men det kan också ha funnits länge utan att de kommit till vår uppmärksamhet. När paniken slår till sker det som synes i Göteborgs-Postens artiklar. Olika aktörer mobiliserar sina krafter för att kunna ta avstånd från dem som beskrivs som fienden. Här kan vi se i artiklarna vi analyserat hur olika aktörer som; polisen, socialtjänsten, olika representanter från skolans värld, samt andra grupper som arbetar förebyggande mot ungdomsbrottslighet bjuds in för att ge sin syn på bötning och på hur samhället kan arbeta mot detta.

6. Resultat och analys av intervjuerna

I detta avsnitt redovisas resultatet samt analyseras utifrån vår teoretiska ram. Kapitlet är upplagt så att vi följer vår frågeställning även i analysen vilket innebär att vi analyserar först de professionellas bild av bötning och knyter an relevant teori till denna. För att visa på olika perspektiv har vi använt oss av teorier både på mikro- och makronivå. Vi fortsätter med vad som kan tänkas ligga bakom bötning? Vad symboliserar bötning? Hur kan man arbeta preventivt mot ungdomskriminalitet som professionell och för att knyta samman våra teoretiska perspektiv avslutar vi med medias rapportering.

6.1 Bilden av bötning

Vi har kommit fram till att bötning är ett komplext problem som beror på många faktorer. I intervjuerna framkommer olika bilder av problemets uppkomst. Generellt så kan vi se att strukturella orsaker såsom klass, kön och etnicitet påverkar hur individen utvecklas. Skolan är en viktig faktor för hur barn och ungdomar formas in i samhället.

Informanterna ger oss sina tankar och erfarenheter kring fenomenet bötning.

Jag tycker inte det är ett bra begrepp överhuvudtaget, därför att man lägger in för mycket i det och det blir något som är ungdomsrelaterat som man inte behöver ta på samma allvar som om man sätter de riktiga brottsrubrikerna på det.

Lite har det blivit samma sak som med ordet mobbning. För att det innehåller också hot, trakasserier och misshandel och allt möjligt och så kallar man det mobbning så blir det inte så farligt.

Här har de dragit en parallell och sett likheter med mobbning. Det kan vid bötningssituationer precis som vid mobbning handla t.ex. om rån, misshandel, utpressning, olaga hot eller sexuellt tvång. Definitionen av mobbning är när en person vid upprepade tillfällen utsätts för negativa handlingar, att någon avsiktligt utsätter någon för skada (Olweus 1986). Det är vad som sker även vid bötning.

På Stödcentrum För Unga Brottsoffer menar att man egentligen borde kalla brotten vid sina rätta namn för att inte förminska allvaret i det som faktiskt sker i samband med bötning.

Ungdomsåklagaren: Jag tror inte att det handlar om etnicitet utan om struktur och klasstillhörighet. Ungdomarna kommer ofta från fattiga områden och man har små möjligheter att avancera i samhället, kanske social problematik i familjebakgrunden samt inlärningssvårigheter i skolan.

Inte bara i ovanstående citat framkommer denna bild om etnicitet utan den genomsyrar hela vårt empiriska material.

Enligt Bourdieu reproducerar klassamhället sig självt genom olika mekanismer, bland annat genom utbildningssystemet. Han menar att för oss som individer i samhället betyder det att om man kommer från enklare förhållanden och vill nå en hög position i samhället kommer man att mötas av svårigheter längs vägen (Månsson 2003).

Idag väljer man i skolan att behandla alla lika, som om alla har lika möjligheter och då tycker vi också att man väljer att ignorera de elever som har sämre förutsättningar att ta till sig den kunskap som krävs eftersom alla inte har lika möjligheter.

Den som inte kan läsa, skriva och tala så att tillvaron blir begriplig och därmed också möjlig att påverka är på många avgörande sätt utestängd från samhällsgemenskapen (SOU 1997:108. s. 15).

Bilden vi fått av våra informanter mär det gäller ungdomarna som bötar är att de lever i ett slags utanförskap och upplever en maktlöshet gentemot samhället och skolan. Följande citat visar exempel på detta.

Ja, alltså, oftast har dom ju några problem på annat håll. Det kan vara allt möjligt; problem i skolan, problem hemma. Man upplever att man lever på ett sådant sätt att man inte är nöjd med sin tillvaro så att säga. Man försöker skaffa sig en annan väg på ett dåligt sätt, men det är liksom den väg man själv känner till.

Den av oss tidigare redovisad forskning visar på att en gemensam faktor för ungdomskriminalitet är att det i familjerna ofta finns någon form av social problematik, eller social utsatthet. Vår studie visar att det inte verkar handla om etnicitet utan bilden är snarare att orsakerna handlar om klass och kön i kombination med bland annat inlärningssvårigheter i skolan.

Forskning visar att barn som tidigt får uppleva misslyckanden och motgångar i läs- och skrivarbetet ofta utvecklar en negativ självbild. Man kan säga att misslyckanden och framgångar därför i regel påverkar hela skolgången och barnets syn på skola, lärande och utbildning (SOU 1997:108 s. 19).

Här tänker vi att Bourdieus (i Månsson 2003) teori om symbolvärden kan användas. Skolan kan ses som en institution som skulle kunna uppväga och överbygga de ojämnligen relationer som finns i samhället. Han menar istället att man ska se relationen mellan lärare och elever som en reproduktion där lärare kan ses som bärare av de symboliska kapital som krävs för att nå en högre position. Vi tänker här att det sociala och kulturella kapitalet är viktigt.

De interaktionistiska teorierna utgår ifrån att mänskligt beteende skapas i interaktion med andra människor. Interaktionistisk teori utgår från att en svag social kontroll skapar förutsättningar för avvikande beteende men Thornberry menar att det inte behöver röra sig om direkta effekter som i Hirschis fall, han menar att en försvagning av de sociala banden kan ge upphov till processer som i sin tur kan leda till misslyckanden i skolan, alkoholism,

ungdomsbrottslighet eller psykiska åkommor, han menar också att det ofta rör sig om en kombination av dessa problem. Dessa processer styrs av att de band ungdomen har till familj, skola och samhället försvagas, men för att brottslighet skall uppstå är det också så att ungdomen måste någonstans längs vägen också ha lärt in och förstärkt ett brottsligt beteende, dvs det brottsliga beteendet har lett till en verklig eller upplevd belöning för ungdomen. Det sker också genom kompisar och ungdomarnas egna värderingar om brottslighet. Thornberry menar dock att det är föräldrarna och deras situation som är viktig i sammanhanget, vilken klasstillhörighet man har, var i den sociala strukturen man befinner sig, hur området där man bor ser ut, tillhör man en minoritet bland medborgarna osv. Barn som kommer från desorganiserade stadsdelar och lever i en socialt utsatt position kommer löpa större risk att utveckla svagare band till familj och skola samt samhälle. Det är när man är barn det är som mest viktigt att ha starka band till familjen, senare kommer kompisar och skolan spela en större roll (Sarnecki 2003).

Samtliga informanter beskriver att ungdomarna verkar sakna tillit till vuxenvärlden och de efterlyser mer uppmärksamhet ifrån skolans håll. Det pratas bland annat om att tidigt uppmärksamma den enskilda elevens behov och fånga upp eleven direkt när man märker att skolarbetet ligger efter eller att eleven har svårigheter. Vi tycker det är intressant i sammanhanget att problemet ses som individens, inte att skolan som institution har svårigheter att ordna goda villkor och utbildningsmöjligheter för alla elever. Många pratar i intervjuerna om strukturella problem men vi har funnit att genomgående för när man skall hjälpa någon är att man då i praktiken enbart ser på individnivå. För att ytterligare belysa detta har vi som exempel följande citat.

Redan i 4:e klass ser man skillnad – större barngrupper, mindre lärare, man skall ta större ansvar själv. Har de inte absolut stöd och uppbackning hemma så halkar de efter och känner sig utanför. Ofta resulterar detta till jänkenskap i skolan.

Polisen menar att han kan se skillnaden redan tidigt och tycker att det är viktigt att redan i fjärde klass fånga upp eleven för att förhindra utanförskap. Skolkuratoren pratar om problemet med att man accepterar problemen när man faktiskt väljer att inte se dem. Hon pekar på vikten av att fånga upp de barn som har svårigheter tidigt så att de tycker att skolan blir meningsfull. Hon menar att om barnen inte tycker att skolan ger dem någonting så kommer de att ägna sig åt något annat, t.ex. kriminalitet.

6.2 Makt och manlig hegemoni

Vid samtliga intervjuer framkom att makt är det mest centrala i bötningsammanhang. Våra informanter beskriver hur de tror att det är ett sätt att skaffa sig makt genom att böta andra. Ungdomsåklagaren talar om fenomenet i termer om att det är unga killar som inte klarar skolan, som inte har någon makt och som ser det som sin chans att avancera inom gruppen. Han menar att de här killarna annars befinner sig längst ner på den sociala stegen.

Vi vill här knyta an till Connells (1995) teori om makt och manlig hegemoni. Makten reproduceras och auktoriseras genom ett ständigt böljande spel mellan de dominerande grupperna i samhället och de marginaliserade grupper som vi tänker de här killarna tillhör. Connell ger exempel på hur ungdomsgäng i främst storstäderna ofta försöker hävda sin

maskulinitet genom rivalitet gentemot varandra och genom våldshandlingar. Våld mot kvinnor förekommer också då främst i form av sexuellt våld. Detta ser vi exempel på när unga killar har bötat tjejer, då har det främst handlat om att man haft någon hake på den man bötar och sedan får tjejen betala av boten i form av sexuella tjänster. Denna form av maskulinitet kan ses som en protestmaskulinitet där upplevelser av maktlöshet i barndomen kan ge resultatet att man genom överdrifter försöker uppnå en slags makt som anses symbolisera maskulinitet. Ofta uppstår den här typen av protestmaskulinitet i samband med fattigdom, i kombination med en atmosfär av våld antingen hemma eller i skolan och ofta bland redan marginaliserade grupper i samhället. Enligt Connell är det ungdomar som upplever maktlöshet gör anspråk på makt inom den egna sfären, trots att de inte har några egentliga maktresurser.

Våra informanter menar just detta att ungdomarna försöker skaffa sig makt och status genom att använda sig av våld och hot om våld. Man vill upp i hierarkin inom gruppen och beroende på vilket rykte ungdomen lyckas skaffa sig desto mer makt har man. Systemet bygger på rädsla där du kommer att göra som du blir tillsagd om du upplever att hotet är verkligt. På så sätt reproduceras makten inom gruppen där dominans och underordning blir tydliga faktorer för hur du kommer att lyckas som bötare. Rädslan för vad som kan hända är ofta större än det reella hotet. På Stödcenter för Unga Brottsoffer beskrivs hur det förekommer svårigheter vid polisanmälan.

Ofta är hoten väldigt diffusa, ingen har tagit i ungdomen eller ens uttalat något hot om våld

Vi tolkar det som att rädslan bygger på vad offret har för bild av den som bötar. Informanterna återkommer också till att många av de ungdomar de möter kommer från enklare förhållanden, ofta från fattiga områden. Deras bild är att ibland handlar bötning om att skaffa sig saker man inte har råd att köpa såsom kläder eller saker. Till detta resonemang vill vi knyta an Bourdieus tankar om symboliska värden där kläder kan vara något som signalerar status, har man råd att köpa dyra kläder och dyr ny teknik så signalerar man utåt att man tillhör en högre klass (Månsson 2003). Här tänker vi att vid många fall av bötning har man inte enbart varit ute efter pengar utan också valt ut kläder man velat ha eller teknik man inte har råd med såsom nya mobiler, ipods etc. Hur man väljer vad man har på sig är alltså förknippat med en markering av vilken ställning man har i samhället och här tänker vi att ungdomarna väljer kläder och prylar utifrån de symbolvärden de förknippar med dessa.

Bötaren liksom mobbaren tycks ha ett starkt behov av makt och dominans, det handlar ofta om prestige och status. Olweus (1994) menar att motiven som driver dessa ungdomar tycks vara ett starkt behov av makt och dominans och ett behov av att förtrycka andra. De tycks också ha en fientlighet gentemot samhället och ett aggressivt beteende som kan ge utdelning i form av pengar eller saker som man tvingar till sig på offrets bekostnad. Genom detta beteende skapar de sig en form av prestige eller status av andra inom gruppen som ser upp till dem.

6.3 Prevention

En av våra utgångsfrågor i denna studie fokuserar på prevention, vi har dock inte studerat något speciellt framtaget åtgärdsprogram utan har valt att lyssna till våra informanters

uppfattningar om hur man kan förhindra bötning. Vi ansåg att frågan var viktig att belysa när man studerar ett ämne som detta.

Det verkar finnas ett stort mörkertal av hur många som utsätts för bötning och en av våra informanter beskriver att hon när hon arbetade som skolkurator mötte elever som var så rädda på grund av bötning att de skolkade och var borta från skolan väldigt mycket. Även på Stödcentrum för Unga Brottsoffer är erfarenheten att mörkertalet är stort och att ungdomar ibland är så rädda att de inte vågar komma dit.

Jag ser det som ett av de största problemen just nu att de aldrig säger någonting. Man säger ingenting för man är så rädd för konsekvenser. Man vågar inte ta upp svårigheterna med att ta upp och avslöja eller anmäla eller så för man vågar inte.

Dom är jätterädda och de har varit det under en ganska lång period dessutom och har haft en enorm press. Och speciellt kan man väl säga de yngre. Dom har oftast inte vågat säga något till någon vuxen och oftast dessutom så leder det till att man gör olagligheter själv som man kanske inte heller vill. Man får börja stjäla hemifrån eller snatta i butiker eller så.

Har man tillit till vuxenvärlden som man kanske har i bättre ekonomiska områden berättar man oftare och det kan stoppas.

Vi tolkar det som att de som bötar oftast inte har en god anknytning eller tillit till någon vuxen i sin närhet, något som Hirschi (2002) menar är viktiga aspekter som motverkar att ungdomar begår brott. Thornberry påpekar att det är föräldrarna och deras situation som är viktig i sammanhanget, vilken klasstillhörighet man har, var i den sociala strukturen man befinner sig, hur området där man bor ser ut, tillhör man en minoritet bland medborgarna osv. Han menar också att barn som kommer från desorganiserade stadsdelar och lever i en socialt utsatt position kommer löpa större risk att utveckla svagare band till familj och skola samt samhälle. Det är när man är barn det är som mest viktigt att ha starka band till familjen, senare kommer kompisar och skolan spela en större roll. Ungdomar som lever med kriminalitet kan sägas ha skapat sig en egen subkultur där man skapar sina egna normer och värderingar snarare än att ha tagit till sig samhällets. Vår bild av bötning som vuxit fram under studien är också precis som Thornberry ovan beskriver, att det verkar vara vanligast förekommande i desorganiserade stadsdelar. Vi tänker då främst på stadsdelar med social problematik såsom; hög arbetslöshet, fattigdom, segregation och social utsatthet (Sarnecki 2003).

Då vi förstått att ungdomar som har ett kriminellt leverne kan ses som en egen subkultur kan vi tänka oss angående arbetsmetoder att de bör vara baserade på kunskap kring hur ungdomar skapar sina egna normer och värderingar beroende på socialgrupp, bostadsområde, klass och kön samt hur de växer upp, och vilken typ av ursprungsfamilj de kommer ifrån.

När vi frågar våra informanter om hur de tycker eller upplever att man kan arbeta preventivt mot bötning finns det vissa gemensamma drag som återkommer. Bland annat tycker de att sätta in hjälp i skolan där det behövs är en grundåtgärd att vidta. Att arbeta utifrån flera perspektiv i barnets liv är något som ofta kommer upp till exempel att stötta vuxna i sin föräldraroll, stärka barnets fritidsaktiviteter och framförallt att se barnen. De pratar om

vikten av att som vuxen ”lägga sig i” barnets liv, att fråga och att se efter tecken på minsta förändring i barnets sätt, och att reagera på detta. Polisen menar att preventivt arbete kan handla om att informera föräldrar och ungdomar om vad lagen säger om brott, vad som är ett brott och hur det bedöms i Sverige. Det är viktigt att våga ha tillit till samhälle, polis och andra vuxna och att lyssna till ungdomarna.

Även återkommande uppmaningar till ungdomar som blir utsatta kommer fram under studiens gång och det är främst: Betala aldrig! De menar att har du en gång betalat är du fast i klorna på dem som bötar och de vet att de kan fortsätta. Istället pratar de om vikten av att anmäla till polisen med en gång så att de som håller på kan stoppas och få hjälp i tid. Enligt polisen läggs alltid högsta prioritet på sådana här ärenden och stödet när du väl vågat anmäla är stort.

6.4 ”De professionellas” bild av medias rapportering om bötning

En av bilderna som vuxit fram genom våra intervjuer när det handlar om Göteborgs-Postens artiklar var att det var bra att de skrevs för att vuxna då fick upp ögonen för problemet.

Jag är glad att det lyftes upp i GP. Jag har tidigare arbetat som kurator och har hört om det här problemet och då visste lärarna ingenting.

Flera informanter delar ovanstående åsikt och menar att vuxna efter artikelserien inte kan säga att bötning inte existerar. De tyckte också att det var bra att man som vuxen i artiklarna uppmanades att vara mer observant på om ens egna barn och ungdomar plötsligt började stjäla hemma eller bete sig underligt, alternativt komma hem med nya kläder eller andra prylar, t.ex. mobiltelefoner. Vi tänker att det även var väldigt bra att problemet bötning lyftes fram om det nu faktiskt var så att det kunde förekomma på skolor utan att lärarna alls uppmärksammat att det existerar. Exempel finns på skolor där man förnekat att bötning alls förekommit där det senare visat sig att så var fallet (Eliasson&Hällqvist 2006).

När det gäller begreppet bötning har media plockat upp det ifrån ungdomarna och ett flertal av informanterna anser att bötning är ett svårdefinierat begrepp och att brotten istället borde benämnas med sina riktiga namn. Denna åsikt ansluter vi oss till.

Den andra bilden vi mötts av under vår studie är att medias rapportering är överdriven och inte stämmer överens med verkligheten. Våra informanter har genomgående upplevt att bilden som målats upp i media varit snedvriden. T.ex. nämndes siffror om att ca 40 % av ungdomarna varit utsatta för bötning. Ingen av våra informanter kan relatera till dessa siffror utan tror snarare att det handlar om ca 5-6 %. Detta bekräftas också av enkätstudien gjord av Eliasson & Hällqvist (2006). Bötarna beskrivs i artiklarna som unga invandrarkillar ifrån segregerade områden och man bygger upp en ökad förväntan om ytterligare problem. I vår studie ger många av informanterna bilden av att det här inte stämmer, det är inte ett problem baserat på etnicitet, utan förekommer även i områden där det bara bor ungdomar med svensk bakgrund.

Allmänheten informeras via artiklarna om problemet och de blir uppmärksamma på vad som skulle kunna vara tecken på bötning. Detta kan vara negativt eftersom händelser man tidigare inte relaterat till det aktuella problemet nu kommer definieras som att ingå i begreppet bötning. Många påpekar att artikelserien är baserad på ett fåtal fall och att dessa återkommer i flera artiklar.

Jag är lite skeptisk till medias rapportering. När det skrivits flera artiklar så kan det ju låta som om det är väldigt många men jag vet ju att i ett par av de här artiklarna så handlar det ju om samma person. Då låter det ju mycket.

Något annat som uppkom i artiklarna var att det var rena maffiametoder som användes i skolorna och Bertil Claesson som är chef för Göteborgspolisens ungdomsgrupp uttalade sig i Göteborgs-Posten

Det är en kopia av den organiserade brottsligheten. Man har plockat ner metoder och använder den för att man vill demonstrera att man har makt över andra ungdomar. Det är inte alltid för att få tusenlappar eller mobiltelefoner.

Bilden vi fått av påståendet om kopplingar till den organiserade brottsligheten är att detta inte stämmer. Våra informanter menar att de har upplevt bötning som att det inte finns fog för någon som helst anknytning till den organiserade brottsligheten. De tror däremot att den påstådda kopplingen kan användas som hot av ungdomarna för att sätta skräck i den de bötar.

Omfattningen av bötning är svår att uppskatta för våra informanter då de endast representerar en liten del av verkligheten och som det ser ut verkar bilden i media varit uppförstorad. Bilden vi får är att visst förekommer bötning och när det sker är det allvarligt, men det handlar om få fall av bötning, och då sker detta som en del i annan kriminalitet och där böterna är kända av polis och socialtjänst.

7. Slutdiskussion

Här kommer vi att redogöra för våra slutsatser utifrån syfte och frågeställningar. Vi kommer i avsnittet att följa de teman vi utgått från i vår studie. Avslutningsvis kommer vi att presentera förslag på framtida forskning.

7.1 Slutsatser

De professionellas bild av bötning som vuxit fram i vår studie innehåller gemensamma drag och uppfattningar. Bötning är inte ett nytt fenomen utan har förmodligen alltid förekommit. Tidigare har man kallat brotten vid dess rätta namn och det har rört sig om rån, utpressning, hot etc. Bötning är ett begrepp som ungdomarna själva hittat på och som plockats upp och uppmärksammats av media som sedan framställt problemet som ”rena maffiametoder”. Informanterna anser inte att bilden som målats upp i media är sann, utan många menar att när bötning sker är det ett väldigt allvarligt problem men det förekommer inte i den utsträckning som rapporterats. Media gav en bild av att vem som helst kunde bli bötdad vilket har skrämt upp många föräldrar och ungdomar. Vår studie visar att när någon blir bötdad sker det ofta av någon som man har anknytning till och oftast via skolan.

När ungdomar bötar finns det ofta motiv bakom som handlar om makt och om att skaffa sig status i den egna gruppen. Bilden vi fått är att ungdomarna som bötar ofta kommer från förhållanden där annan social problematik förekommer, såsom arbetslöshet, fattigdom, låg utbildningsgrad och en låg känsla av att kunna påverka sitt eget liv och sin situation. Ungdomarna har ofta inlärningssvårigheter som leder till ett utanförskap som i sin tur leder till att de måste bli någon på annat sätt. Utanförskapet innebär en maktlöshet där den egna gruppen kan erbjuda alternativ till samhällets normer och värderingar. En av våra slutsatser är att skolan borde fånga upp elever som hamnar utanför och visar inlärningssvårigheter i god tid för att förhindra och förebygga eventuell framtida kriminalitet.

Utifrån vårt val av teorier har vi kunnat belysa problemet bötning från två olika perspektiv när man ser på vilka som bötar och varför. Vi tänker då främst på hur Olweus beskriver hur det är individens karaktärsdrag som avgör huruvida man är en mobbare/bötare eller inte. Bland annat har han i sin forskning kommit fram till att typsika drag är aggressivitet, impulsivitet, svag medkänsla etc. Han pekar alltså på att den är ett individproblem snarare än ett gruppfenomen. I de övriga teorier vi använt oss av pekar man i samtliga av dem på att det är strukturella orsaker som ligger bakom. I våra diskussioner kring teorierna tänker vi att det antagligen är en kombination av karaktärsdrag och i vilken miljö man befinner sig i. Vi ställer oss skeptiska till att enbart använda oss av Olweus tankar då vi inte tror att ett mänskligt beteende är konstant över tid. Strukturella orsaker tycker vi kan ge oss kompletterande förklaringar till varför bötning sker och vi ansluter oss främst till det synsättet.

En av våra slutsatser gällande etnicitet är att det inte finns några belägg för att bötning är relaterat till om man är invandrare eller svensk. Det vi kommit fram till är att även om invandrare är överrepresenterade så handlar det om att i segregerade områden finns en högre förekomst av social problematik som vi nämnt ovan. I svenska områden med samma problematik finns samma typ av ungdomskriminalitet. Det media rapporterade var missvisande då de i sin rapportering enbart utgick ifrån ett segregerat område. Våra informanter representerade olika stadsdelar i Göteborg och kunde därför ge en mer

nyanserad bild och det stämmer även överens med Eliasson&Hällqvist (2006) rapport om bötningens utbredning och natur. Risker som vi ser det med att media väljer att vinkla rapporteringen på det här sättet är att man bygger upp en överdriven rädsla både för fenomenet och för ungdomarna de beskriver.

Vad det kommer sig att tjejer inte bötar i samma utsträckning som killar har vi i vår studie valt att inte gå in närmare på. Bilden vi fått är dock att det generellt är killar som bötar.

Under vår studies gång har vi stött på olika områden som vi tycker är intressanta för framtida forskning. Ett av dessa är forskning på hur man bäst arbetar i socialt desorganiserade områden för att motverka utanförskap och utslagning. Ett annat område vi skulle vilja se forskning på är inom skolans värld. Hur förhindrar man att barn överhuvudtaget hamnar i ett utanförskap och hur fångar skolpersonalen bäst upp de elever som riskerar att hamna efter eller straffa ut sig ur systemet? Vad är det för mekanismer som gör att vuxna väljer att inte se de barn som har problem? Ett sista forskningsförslag som skulle vara av intresse är att se hur ungdomarna påverkas av hur de beskrivs i media. Är artiklarna en förstärkning av deras identitet eller påverkas de negativt?

Sammanfattningsvis vill vi lyfta fram att vår studie visar på hur viktigt det är att kritiskt granska det vi läser i tidningarna. Medias rapportering har varit viktig för att sprida ljus över ett problem och fick vuxna att uppmärksamma att bötning existerar, även om det när det skrevs tog orimliga proportioner och spred obefogad skräck både bland föräldrar och barn. Positivt idag är att vi kan se att ärenden med bötning får högsta prioritet när det anmäls och att man är mer uppmärksam på problemet. Vi kan också konstatera att det anmäls relativt få fall av bötning idag och det tolkar vi som att problemet faktiskt inte är så utbrett som det framställts i media. Med detta vill vi knyta an till vår underrubrik i titeln på vår uppsats: En tidningsanka eller ett allvarligt problem? Svaret vi har är: Ja, det är en tidningsanka, men när det sker är det ett allvarligt problem!

8. Referenser

8.1 Bibliografi

- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G & Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Borg, M & Jörhall, O. (2006): "*Ingen bryr sig så länge din mamma inte vet nåt*"
En rapport om ungdomskriminalitet. Majorna: Familjemottagningen
- Björk, G (1999). *Mobbning – en fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur.
- Connell, R.W. (1999). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Eliasson, D & Hällqvist, J.(2006). *Bötning – Utbredning och natur*. Utökade studier från Juristprogrammet. Göteborgs Universitet. Juridiska Institutionen. 411 24 Göteborg.
- Engelstad, F & Ødegård, G. (2003). *Ungdom, makt og mening*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Eriksson, B & Lindberg, O. (2002). *Skolan – en arena för mobbning*. Skolverket.
- Fors, Z. (1995). *Makt maktlöshet mobbning*. Stockholm: Liber Utbildning AB.
- Gilje, N & Grimen, H. (2004). *Samhällsvetenskapens förutsättningar*. Göteborg: Diadalos.
- Heineman, P (1972). *Mobbning. Gruppvåld bland barn och vuxna*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hirschi, T (2002). *Causes of Delinquency*. New Brunswick, NJ:Transaction Publishers.
- Kaspersen, L & Andersen, H. (2003). *Klassisk och modern Samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S & Lilja, J. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Månsson, P. (Red) (2003). *Moderna Samhällsteorier*. Stockholm: Prisma.
- Olweus, D. (1986). *Mobbning. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Liber.
- Olweus, D. (1994). *Mobbning i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Almgvist & Wiksell.
- Pollack, E. (2001). *En studie i medier och brott*. Stockholm: Stockholms Universitet.

Sarnecki, Jerzy (1987). *Ungdomsbrottslighet – omfattning, karaktär, orsaker och samhällsreaktion*. Uddevalla: Liber.

Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag.

SOU 1997:108. *Att lämna skolan med rak rygg*. Stockholm: Allmänna förlaget.

8.2 Artiklar och ledare

Anders Westgårdh. Önskar att rånaren varit blond. Publicerad 2005-12-13

<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,745713,00.html>

Pierre Adolfsson. Elev dödshotades efter bötningen. Publicerad 2007-02-08

<http://www.aftonbladet.se/vss/goteborg/story/0,2789,994949,00.html>

Lennart Kasvi. Flicka tvingad ”böta” med samlag. Publicerad 2006-02-12

<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,777202,00.html>

Erik Gustafsson. De som drabbas skräms att tuga. Publicerad 2006-02-13

<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,777611,00.html>

Gästkrönika: Abraham Staifo. Våga ta konflikt. Publicerad 2007-03-10

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=224&a=331855>

Kristin Helgesson. Ingen lämnas utanför i Stagekids. Publicerad 2007-02-26

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=329163>

Ledare i GP Bötningen måste bort. Publicerad 2006-12-11

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=237&a=313201>

Ledare i GP . Brott får inte pratas bort. Publicerad 2006-04-01

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=237&a=267781>

Ledare i GP. Våldtäkt är inte böter. Publicerad 2006-02-16

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=237&a=259304>

Ledare i GP. Närpolisen som försvann. Publicerad 2005-12-28

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=237&a=250407>

Debatt. Moderaterna. Så kan bötningen stoppas. Publicerad 2006-02-08

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=109&a=257654>

Debatt KD. Bryt likgiltigheten - inför lag om civilkurage. Publicerad 2005-12-01

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=109&a=246087>

Markus Lindberg. KD-politiker vill ha skolkommision. Publicerad 2005-11-29

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=245874>

Anne Johansson. BRÅ har oklar bild av bötning. Publicerad 2005-12-02
<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=246396>

Uno Sponberg/ Weigle Anki. Smågangsterväldet är något nytt. Publicerad 2005-11-28
<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=245642>

Johanna Bäckström Lerneby. Samhället har gett upp. Publicerad 2005-11-28
<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=113&a=245641>

Bilaga 1

Informationsblad C-uppsats

Vi vill på detta sätt ge dig kortfattad information om vår uppsatsstudie samt hur insamlade uppgifter handhålls och utnyttjas.

Vår uppsats handlar om fenomenet bötning, syftet är att söka ökad kunskap kring fenomenet. Vi avser göra en jämförande studie mellan professionella i Göteborg som kommer i kontakt med bötning och deras bilder av bötning med hur media rapporterat kring bötning? Bötning ser vi som ett paraplybegrepp där olika former av kränkningar och övergrepp ingår. Dessa kan vara hot om våld, utpressning på pengar eller saker, rån, sexuella kränkningar, samt misshandel.

Uppsatsen ingår som en del i utbildningen till socionom vid Göteborgs Universitet. I studien följer vi de forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap, vilka utarbetas av Vetenskapsrådet.

Dessa principer innebär i korthet att:

- De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.
- Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.
- De insamlade uppgifterna skall behandlas konfidentiellt och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

Du är när som helst välkommen att kontakta oss eller vår handledare om du har några frågor (adress och telefonnummer finns nedan).

Du har rätt att avstå från att svara på frågor eller avbryta intervjun, utan att lämna någon anledning till detta.

Vi vill gärna använda bandspelare vid intervjutillfället. Detta gör det lättare för oss att dokumentera det som sägs under intervjun samt underlättar vårt fortsatta arbete med uppsatsprojektet. Om så önskas kommer vissa uppgifter (t.ex. namn, bostadsort, sysselsättning) att ändras så att du inte kan identifieras av en utomstående. Efter utskrift av intervjun raderas bandet. Allt insamlat material förvaras på ett sådant sätt att utomstående inte kommer åt uppgifterna.

De uppgifter som samlats in kommer endast användas för uppsatsprojektet.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta någon av oss

Jennie Persson
Socionomstuderande
Tel. 0735-06 27 34
Mail. jenniess@hotmail.com

Susanne Sandström
Socionomstuderande
Tel. 0704-18 88 84
Mail. sandstromsusanne@hotmail.com

Kontaktinfo Handledare
Karin Ahlberg
Tel 031-786 15 92
Mail. karin.ahlberg@socwork.gu.se

Intervjuer – Teman

Intervjun beräknas ta ca en timme.

Teman;

Vad är din bild av bötning?

Upplever du att bötning är ett stort problem?

Hur har du kommit i kontakt med fenomenet?

Hur ser du på medias rapportering av bötning?

Tycker du media har gett en sann eller falsk bild av bötning?

Orsaker och preventivt arbete?

Vad tror du det finns för orsaker till att en ungdom bötar eller bötas?

Hur kan man arbeta preventivt mot den här typen av ungdomsbrottslighet?

Vad kan bötning symbolisera? Vad betyder bötning?

Tack på förhand!

Jennie Persson/Susanne Sandström.

Bilaga 2

Intervjuguide:

Är bötning ett nytt fenomen?

Har du kommit mycket i kontakt med bötning i sitt arbete? Hur?

Hur ser du på medias rapportering?

Har du upplevt bötning lika allvarligt som det beskrivits i media?

Vad tror du är orsaken till bötning?

I vilka miljöer har du kommit i kontakt med bötning?

Ser du några karaktäristiska drag hos dem som bötar?

Vilka bötar, vilka bötas?

Hur ser du på etnicitet när det gäller bötning?

Vad symboliserar bötning?

Hur har den bötning du kommit i kontakt med utförts/gått till?

Hur kan man arbeta förebyggande mot bötning?

Arbetar du eller din organisation preventivt mot bötning?